

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

TARSUS ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

TARSUS UNIVERSITY
JOURNAL OF THE FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES
Yıl/Year:2026, Cilt/Vol: 7, Sayı/Issue: 2, ss./pp. 1-26

(e-ISSN:2757-5357)

NATO’NUN TEHDİT SÖYLEMİNDE GENİŞLEME VE STRATEJİK YENİDEN ÖNCELİKLENDİRME: 1991–2022 STRATEJİK KONSEPTLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Expansion and Strategic Reprioritization in NATO’s Threat Discourse: An Analysis of the 1991–2022 Strategic Concepts

Dr. Öğr. Üyesi Samet İŞBİLEN

Sorumlu Yazar / Corresponding Author
Yozgat Bozok Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
samet.isbilen@yobu.edu.tr
0000-0002-8892-6662

Öz

Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik saldırısı, Çin’in NATO belgelerinde sistemik meydan okuma olarak görünürleşmesi ve yeni güvenlik alanlarının stratejik gündemde kalması, NATO’nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söylemini yeniden tartışmaya açmıştır. Bu makale, bu dönüşümü 1991, 1999, 2010 ve 2022 Stratejik Konseptleri üzerinden incelemekte ve ittifak adaptasyonunu tehdit kategorilerinin nasıl adlandırıldığı, görünürleştiği ve önceliklendirdiği üzerinden analiz etmektedir. Mevcut literatür NATO’nun kurumsal sürekliliği, görev genişlemesi, kriz yönetimi ve caydırıcılığını kapsamlı tartışırken, Stratejik Konseptlerde tehdit kategorileri arasındaki öncelik düzeni sınırlı incelenmiştir. Tematik içerik analizi ve bağlamsal söylem çözümlemesine dayanan çalışma, frekans dağılımlarını mekanik ölçümler değil, söylemsel görünürlüğü destekleyen yardımcı göstergeler olarak kullanmaktadır. Bulgular, iki aşamalı örüntüye işaret etmektedir: 1991–2010 arasında tehdit gündemi konu çeşitliliği bakımından genişlemiş; 2022’de ise Rusya’nın doğrudan askerî tehdit, Çin’in sistemik meydan okuma olarak öne çıkarılmasıyla yeniden önceliklendirilmiştir. Bu sonuç, güncel dönüşümün basit bir jeopolitik geri dönüşten ziyade, genişlemiş güvenlik gündeminin büyük güç rekabeti koşullarında yeniden sıralanması olarak okunması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: NATO, Stratejik Konseptler, Tehdit Söylemi, Güvenikleştirme, İttifak Adaptasyonu, Stratejik Yeniden Önceliklendirme.

Abstract

Russia’s invasion of Ukraine, China’s growing visibility as a systemic challenge in NATO documents, and the continued relevance of new security domains have reopened debates on NATO’s post-Cold War threat discourse. This article examines this transformation through the 1991, 1999, 2010, and 2022 Strategic Concepts and analyzes alliance adaptation through the ways in which threat categories are named, made visible, and prioritized. While existing literature has extensively discussed NATO’s institutional continuity, task expansion, crisis management, and deterrence, the ordering of threat categories in Strategic Concepts has received more limited attention. Drawing on thematic content analysis and contextual discourse analysis, the study uses frequency distributions not as mechanical measurements, but as supporting indicators of discursive visibility. The findings identify two-stage pattern: between 1991 and 2010, NATO’s threat agenda expanded in issue diversity; in 2022, it was reprioritized through the designation of Russia as direct military threat and China as systemic challenge.

Keywords: NATO, Strategic Concepts, Threat Discourse, Securitization, Alliance Adaptation, Strategic Reprioritization.

Makale Türü	:Araştırma
Makale Gönderim Tarihi	:12.05.2026
Makale Revizyon Tarihi	:17.06.2026
Makale Kabul Tarihi	:17.07.2026
Makale Yayın Tarihi	:11.08.2026

Atıf/Citation: İşbilen, S. (2026). NATO’nun tehdit söyleminde genişleme ve stratejik yeniden önceliklendirme: 1991–2022 stratejik konseptleri üzerine bir analiz. *Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2) , 1-26.

Doi: 10.56400/tarsusiibfdergisi.1949825

GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, NATO'nun yalnızca görev alanını değil, güvenliği nasıl tanımladığına ilişkin stratejik söylemini de dönüştürmüştür. Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte İttifak, kolektif savunma işlevini korurken kriz yönetimi, bölgesel istikrarsızlık, kitle imha silahlarının yayılması, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskler gibi daha geniş bir tehdit yelpazesini stratejik gündemine dâhil etmiştir. Bu dönüşüm, uluslararası güvenlik literatüründe NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında neden varlığını sürdürdüğü, değişen güvenlik ortamına nasıl uyum sağladığı ve yeni görev alanlarını nasıl kurumsallaştırdığı soruları etrafında tartışılmıştır. Bir grup çalışma NATO'nun kurumsal sürekliliğini ve adaptasyon kapasitesini açıklamaya odaklanırken (McCalla, 1996; Wallander, 2000), diğerleri İttifak'ın yeni görevler, kriz yönetimi pratikleri ve genişleyen güvenlik sorumlulukları yoluyla dönüşümünü incelemiştir (Duffield, 1994; Yost, 1998; Karaosmanoğlu, 2014; Johnston, 2017). Bu literatür, NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında yalnızca dış tehdidin devamlılığıyla açıklanamayacak bir kurumsal süreklilik ve uyum kapasitesi geliştirdiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Bununla birlikte, NATO'nun dönüşümünü yalnızca kurumsal adaptasyon, görev genişlemesi veya askerî kapasite uyarlaması üzerinden okumak, İttifak'ın tehditleri nasıl adlandırdığı, sınıflandırdığı ve önceliklendirdiği sorusunu ikincil planda bırakmaktadır. Oysa NATO'nun stratejik belgeleri yalnızca politika yönelimlerini kaydeden metinler değildir; aynı zamanda hangi meselelerin güvenlik alanına taşındığını, hangi aktörlerin tehdit veya meydan okuma olarak konumlandırıldığını ve bu tehditler arasında nasıl bir stratejik ağırlık kurulduğunu gösteren kurumsal söylem metinleridir. Bu nedenle Stratejik Konseptler, NATO adaptasyonunu yalnızca İttifak'ın “ne yaptığı” üzerinden değil, “neyi tehdit olarak gördüğü” ve “hangi tehditlere öncelik verdiği” üzerinden incelemeye imkân tanır. NATO'nun resmî Stratejik Konseptleri, İttifak'ın amaçlarını, temel görevlerini ve güvenlik ortamına ilişkin değerlendirmelerini ortaya koyan üst düzey belgeler niteliğindedir (NATO, 1991; NATO, 1999; NATO, 2010; NATO, 2022). Bu belgelerin karşılaştırmalı analizi, NATO'nun tehdit söylemindeki süreklilik ve değişim unsurlarını sistematik biçimde değerlendirmek için uygun bir zemin sunmaktadır.

Stratejik Konseptler, NATO'nun yalnızca mevcut güvenlik ortamını nasıl değerlendirdiğini değil, aynı zamanda İttifak'ın hangi tehditleri öncelikli gördüğünü, temel görevlerini nasıl tanımladığını ve geleceğe dönük stratejik yönelimini hangi kavramlar etrafında kurduğunu gösteren temel referans belgeleridir. Soğuk Savaş döneminde kabul edilen 1968 tarihli MC 14/3 Stratejik Konsepti, NATO'nun stratejik yöneliminde esnek mukabele anlayışının kurumsallaştığı; İttifak savunmasının Sovyet tehdidi, caydırıcılık, konvansiyonel savunma ve nükleer seçenekler arasındaki denge üzerinden kurgulandığı temel metinlerden biri olarak öne çıkmıştır (NATO, 1968). Soğuk Savaş sonrasında kabul edilen 1991 Roma Stratejik Konsepti, Sovyet tehdidinin ortadan kalktığı bir dönemde belirsizlik, yayılma riskleri ve bölgesel istikrarsızlıklar etrafında yeni güvenlik ortamını tanımlamıştır. 1999 Washington Stratejik Konsepti, kriz yönetimi, alan dışı güvenlik sorumlulukları ve bölgesel istikrarsızlıkların daha belirgin hale geldiği bir dönemi yansıtmıştır. 2010 Lizbon Stratejik Konsepti, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskler gibi daha geniş güvenlik meselelerini NATO gündemine taşımıştır. 2022 Madrid Stratejik Konsepti ise Rusya'yı doğrudan

tehdit, Çin'i sistemik meydan okuma olarak konumlandırarak genişlemiş güvenlik gündemini yeni bir stratejik öncelik düzeni içinde yeniden çerçevelemiştir. Bu nedenle Stratejik Konseptler, NATO'nun tüm politika uygulamalarını doğrudan ölçen belgeler olarak değil, İttifak'ın üst düzey tehdit algısını, stratejik önceliklerini ve güvenlik söylemindeki dönemsel değişimi karşılaştırmalı biçimde izlemeye imkân veren kurumsal metinler olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışma, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söylemini 1991, 1999, 2010 ve 2022 Stratejik Konseptleri üzerinden incelemektedir. Temel araştırma sorusu şudur: NATO'nun 1991–2022 arasındaki Stratejik Konseptleri tehdit kategorilerini söylemsel olarak nasıl önceliklendirmiştir ve bu önceliklendirme İttifak'ın tehdit söylemindeki genişleme ve stratejik yeniden önceliklendirme süreci hakkında ne göstermektedir? Bu soru, NATO'nun dönüşümünü geniş ve soyut bir kurumsal değişim iddiası olarak değil, stratejik belgelerde tehdit kategorilerinin görünürlüğü, çeşitlenmesi ve öncelik sıralaması üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışmanın bağımlı değişkeni, NATO Stratejik Konseptlerinde tehdit kategorilerinin söylemsel önceliklendirilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Makalenin temel iddiası, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söyleminin iki aşamalı bir seyir izlediğidir. İlk aşamada, 1991–2010 arasında tehdit gündemi kitle imha silahlarının yayılması, etnik çatışmalar, bölgesel istikrarsızlıklar, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskler gibi farklı kategorileri kapsayacak biçimde genişlemiştir. İkinci aşamada ise 2022 Madrid Stratejik Konsepti, bu geniş güvenlik gündemini ortadan kaldırmamış; Rusya'yı doğrudan askerî tehdit, Çin'i ise sistemik meydan okuma olarak öne çıkararak tehdit kategorilerini stratejik olarak yeniden önceliklendirmiştir. Bu nedenle 2022 belgesi, klasik jeopolitik tehdit algısına basit bir geri dönüşten ziyade, genişlemiş güvenlik gündeminin büyük güç rekabeti bağlamında yeniden sıralandığı bir stratejik söylem metni olarak okunmalıdır. Güncel çalışmalar da 2022 Stratejik Konsepti'ni Rusya'nın doğrudan tehdit olarak konumlandırılması, Çin'in sistemik meydan okuma olarak ele alınması, caydırıcılık vurgusunun güçlenmesi ve siber, uzay ve teknoloji gibi alanların NATO gündemindeki yerinin belirginleşmesi bakımından önemli bir eşik olarak tartışmaktadır (Becker vd., 2022; Herold vd., 2022; Gottemoeller vd., 2022; Szenes, 2023).

Bu müdahale bilinçli olarak sınırlı ve somut bir katkıya odaklanmaktadır. Makale, NATO'nun tüm kurumsal dönüşümünü, savunma planlama süreçlerini, askerî kapasite gelişimini veya müttefiklerin politika uygulamalarını açıklamayı amaçlamamaktadır. Bunun yerine NATO adaptasyonu literatürünü, stratejik belgelerde tehdit kategorilerinin nasıl görünür hale geldiği ve zaman içinde nasıl önceliklendirildiği sorusu üzerinden ileri taşımaktadır. Bu yönüyle çalışma, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası adaptasyonunu yalnızca kurumsal süreklilik veya görev genişlemesi olarak değil, tehditleri adlandırma, sınıflandırma ve stratejik olarak ağırlıklandırma pratiği olarak ele almaktadır. Ampirik katkı; 1991, 1999, 2010 ve 2022 Stratejik Konseptlerinde tehdit kategorilerinin karşılaştırmalı ve kodlama temelli biçimde analiz edilmesidir. Kavramsal katkı ise NATO'nun tehdit söylemindeki değişimi “tehdit gündeminin genişlemesi” ve “stratejik yeniden önceliklendirme” ayrımıyla açıklamasıdır.

Bu ayrım önemlidir; çünkü NATO'nun 2022 sonrası dönüşümünü yalnızca “jeopolitiğe dönüş” olarak okumak, 1991 sonrasında kurumsallaşan geniş güvenlik gündeminin devam eden etkisini gözden kaçırır. Buna karşılık 2022'yi yalnızca tehdit çeşitlenmesinin yeni bir halkası olarak görmek, Rusya'nın doğrudan askerî tehdit, Çin'in ise sistemik

meydan okuma olarak belge içinde kazandığı yeni stratejik ağırlığı yeterince açıklayamaz. Makale bu iki eksik okuma arasında daha dengeli bir açıklama önermektedir: NATO'nun tehdit gündemi Soğuk Savaş sonrası dönemde genişlemiş, ancak 2022'de bu geniş gündem büyük güç rekabeti ve ittifak kimliği bağlamında yeniden önceliklendirilmiştir.

Kuramsal olarak çalışma, güvenlikleştirme ve inşacılık yaklaşımlarını birbirini tamamlayan iki analitik araç olarak kullanmaktadır. Güvenlikleştirme teorisi, güvenliğin yalnızca nesnel tehditlerden değil, belirli konuların siyasal aktörler tarafından tehdit olarak sunulması ve bu sunumun güvenlik alanı içinde anlam kazanmasıyla şekillendiğini savunur (Buzan vd., 1998; Balzacq, 2011). İnşacılık ise aktörlerin tehdit algılarının, çıkarlarının ve güvenlik pratiklerinin sosyal olarak inşa edilen kimlikler ve normatif çerçeveler içinde oluştuğunu vurgular (Wendt, 1999). Birlikte kullanıldıklarında bu yaklaşımlar, NATO'nun stratejik belgelerinde hangi tehditlerin öne çıkarıldığını ve bu tehditlerin İttifak'ın kurumsal kimliğiyle nasıl ilişkilendirildiğini analiz etmeye imkân tanır. Bu çerçevede güvenlikleştirme, tehdit kategorilerinin stratejik belgelerde güvenlik alanına nasıl taşındığını incelemek için; inşacılık ise bu tehdit tanımlarının NATO'nun ittifak kimliği ve değer temelli konumlanmasıyla ilişkisini yorumlamak için kullanılmaktadır.

Yöntemsel olarak çalışma, tematik içerik analizi ile bağlamsal söylem çözümlemesini birlikte kullanmaktadır. 1991, 1999, 2010 ve 2022 Stratejik Konseptleri MAXQDA aracılığıyla kodlanmış; belgelerde yer alan tehdit kategorileri frekans dağılımları ve bağlamsal okumalar yoluyla karşılaştırılmıştır. Frekanslar mekanik bir kelime sayımı veya kesin nicel ölçüm olarak değil, belirli tehdit kategorilerinin belge içindeki söylemsel görünürlüğünü destekleyen yardımcı göstergeler olarak değerlendirilmektedir. Nihai yorum, frekans dağılımlarının tarihsel bağlam, belge dili ve kuramsal çerçeve ile birlikte okunmasına dayanmaktadır. Böylece analiz, hem tehdit kategorilerinin belge içindeki görünürlüğünü hem de bu görünürlüğün NATO'nun stratejik öncelikleri ve ittifak kimliği açısından taşıdığı anlamı değerlendirmektedir.

Makale şu şekilde yapılandırılmıştır. İlk bölüm, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönüşümü, güvenlikleştirme ve ittifak kimliği literatürünü tartışarak çalışmanın kavramsal çerçevesini ortaya koymaktadır. İkinci bölüm, veri setini, belge seçimini, kodlama stratejisini ve frekansların nasıl yorumlandığını açıklamaktadır. Üçüncü bölüm, 1991, 1999, 2010 ve 2022 Stratejik Konseptleri üzerinden tehdit kategorilerinin değişen görünürlüğünü analiz etmektedir. Dördüncü bölüm, bulguları “tehdit söyleminde genişleme” ve “stratejik yeniden önceliklendirme” ayrımı etrafında tartışmaktadır. Sonuç bölümü ise NATO'nun Soğuk Savaş sonrası adaptasyonunun yalnızca kurumsal görevler veya askerî kapasiteler üzerinden değil, tehditleri adlandırma, sıralama ve anlamlandırma biçimleri üzerinden de okunması gerektiğini ileri sürmektedir.

1. LİTERATÜR VE KURAMSAL ÇERÇEVE: NATO'NUN TEHDİT SÖYLEMİ, GÜVENLİKLEŞTİRME VE İTTİFAK KİMLİĞİ

NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönüşümü, uluslararası güvenlik literatüründe uzun süredir tartışılan temel konulardan biridir. Bu tartışmanın ilk hattı, Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasının ardından NATO'nun neden ve nasıl varlığını sürdürdüğü sorusuna odaklanmıştır. McCalla (1996), NATO'nun Soğuk Savaş sonrası sürekliliğini yalnızca dış tehdidin devamlılığıyla açıklamanın yetersiz olduğunu, İttifak'ın kurumsal işlevlerinin ve siyasal bağlarının da dikkate alınması gerektiğini savunur. Wallander (2000) ise NATO'nun değişen güvenlik ortamına uyum sağlayabilmesini kurumsal varlıklarının, normlarının ve prosedürlerinin esnekliğiyle ilişkilendirir. Duffield (1994) ve Yost (1998),

NATO'nun kolektif savunma işlevini korurken kriz yönetimi, barışı destekleme ve bölgesel istikrar gibi yeni roller üstlendiğini vurgular. Bu literatür, NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında yalnızca askerî caydırıcılık üzerinden değil, kurumsal süreklilik, görev uyarlaması ve değişen güvenlik sorunlarına cevap verme kapasitesi üzerinden de ele alınabileceğini göstermektedir.

Daha sonraki çalışmalar, NATO adaptasyonunu stratejik söylem, norm aktarımı ve kimlik üretimi üzerinden tartışmıştır. Soğuk Savaş sonrası genişleme süreci, NATO'nun kendisini liberal-demokratik değerler, ortak güvenlik normları ve transatlantik dayanışma temelinde yeniden konumlandığı bir dönem olarak yorumlanmıştır. Gheciu (2005), NATO'nun Orta ve Doğu Avrupa'da yalnızca güvenlik sağlayıcı bir kurum değil, liberal-demokratik güvenlik normlarını aktaran bir sosyalizasyon aktörü olarak işlediğini gösterir. Schimmelfennig (1998), NATO genişlemesini yalnızca stratejik çıkarlarla değil, Batı güvenlik topluluğuna aidiyet ve liberal normlara referansla açıklayan inşacı bir çerçeve sunar. Pouliot (2006) ise NATO'nun kimlik ve güvenlik topluluğu boyutunu paylaşılan pratikler ve güvenlik anlayışları üzerinden ele alır. Bu çalışmalar, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası konumlanmasının maddi güç dağılımı ve stratejik çıkarların ötesinde, kimlik, norm, sosyalizasyon ve güvenlik topluluğu pratikleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

NATO'nun stratejik dönüşümünü anlamak açısından örgütsel ve kurumsal dinamiklere odaklanan literatür de önemlidir. Bu çalışmalar, NATO'nun yalnızca üye devletlerin dış tehditlere verdikleri tepkilerin toplamı olarak değil, kurumsal prosedürleri, yerleşik normları, örgütsel kapasitesi ve ittifak içi müzakere süreçleriyle şekillenen bir örgüt olarak da ele alınabileceğini göstermektedir. Wallander (2000), NATO'nun Soğuk Savaş sonrası uyum kapasitesini kurumsal varlıkları ve prosedürel esnekliğiyle ilişkilendirirken, Johnston (2017) NATO'nun strateji ve örgütsel yapısındaki değişimi uzun dönemli adaptasyon bağlamında incelemektedir. Gheciu (2005) ve Pouliot (2006), NATO'nun yalnızca güvenlik sağlayan bir ittifak değil, normlar, pratikler ve sosyalizasyon süreçleri üzerinden işleyen bir güvenlik topluluğu olarak da anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Daha genel uluslararası örgütler literatürü ise örgütlerin yalnızca devlet tercihlerinin pasif yansımaları olmadığını, kurumsal kültürleri, uzmanlıkları ve bürokratik otoriteleri aracılığıyla politika anlamı üretebildiklerini göstermektedir (Barnett ve Finnemore, 2004). Bu çalışma, söz konusu örgütsel ve kurumsal dinamiklerin önemini kabul etmekle birlikte, Stratejik Konseptlerin hazırlanma sürecindeki aktörleri, üye devlet tercihlerini veya ittifak içi müzakere mekanizmalarını ampirik olarak incelememektedir. Bunun yerine, bu süreçlerin nihai kurumsal çıktısı olan Stratejik Konseptlerde tehdit kategorilerinin nasıl adlandırıldığı, görünür hale geldiği ve önceliklendirildiği analiz edilmektedir.

Bu literatür NATO'nun neden varlığını sürdürdüğünü, hangi görevlerle dönüştüğünü ve değişen güvenlik ortamına nasıl uyum sağladığını açıklamada güçlü bir zemin sunmaktadır. Bununla birlikte, NATO'nun Stratejik Konseptlerinde tehdit kategorilerinin nasıl görünür hale geldiği, nasıl çeşitlendiği ve zaman içinde nasıl önceliklendirildiği karşılaştırmalı ve kodlama temelli belge analiziyle daha sınırlı biçimde incelenmiştir. Birçok çalışma NATO'nun kurumsal adaptasyonuna, genişleme politikasına, kriz yönetimi rolüne veya askerî-stratejik işlevlerine odaklanırken, bu makale NATO'nun dönüşümünü 1991, 1999, 2010 ve 2022 Stratejik Konseptlerinde tehdit

kategorilerinin söylemsel görünürlüğü ve stratejik önceliklendirilmesi üzerinden analiz etmektedir. Böylece NATO adaptasyonu literatürü, İttifak'ın yalnızca ne yaptığına değil, hangi tehditleri nasıl adlandırdığına, sınıflandırdığına ve stratejik olarak ağırlıklandığına bakılarak ileri taşınmaktadır.

NATO'nun tehdit söylemi üzerine daha yakın dönemli çalışmalar, özellikle belirli tehdit kategorilerinin İttifak söyleminde nasıl güvenlikleştirildiğini incelemiştir. Ünver (2022), dezenformasyonun NATO söyleminde güvenlikleştirilmesini ve bu söylemin Rusya bağlamıyla ilişkisini analiz eder. Bu makale ise tek bir tehdit kategorisine veya sınırlı bir dönemsel söylem alanına odaklanmak yerine, dört Stratejik Konsept boyunca tehdit kategorilerinin karşılaştırmalı görünürlüğünü ve 2022'deki stratejik yeniden önceliklendirmeyi incelemektedir. Bu yönüyle çalışma, NATO'nun tehdit söylemindeki değişimi belirli bir tehdit başlığının yükselişi olarak değil, tehdit kategorileri arasındaki öncelik düzeninin uzun dönemli dönüşümü olarak ele almaktadır.

2022 Madrid Stratejik Konsepti üzerine gelişen güncel literatür, Rusya tehdidi, Çin'in sistemik meydan okuma olarak konumlandırılması, caydırıcılığın yeniden vurgulanması ve siber, uzay ve teknoloji gibi yeni güvenlik alanlarının NATO gündemindeki yeri etrafında şekillenmektedir. Becker vd. (2022), 2022 Konsepti'ni Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırısı, transatlantik güvenliğin yeniden merkezileşmesi ve büyük güç rekabeti bağlamında değerlendirir. Herold vd. (2022), Konsept'in Rusya ve Çin'e yönelik yaklaşımını NATO'nun stratejik önceliklerinin yeniden belirlenmesi açısından tartışır. Gottemoeller vd. (2022), siber, uzay ve teknoloji alanlarının NATO gündemindeki artan önemine dikkat çekerken, Szenes (2023) 2022 Konsepti'ni 2010 Konsepti ve NATO 2030 süreciyle karşılaştırarak caydırıcılık ve savunma vurgusunun güçlendiğini gösterir. Bu çalışmalar, 2022 Konsepti'nin NATO açısından önemli bir stratejik eşik olarak tartışıldığını göstermektedir; ancak bu makalenin katkısı, 2022'yi yalnızca kendi bağlamında değil, 1991 sonrasında genişleyen tehdit gündeminin yeniden önceliklendirildiği daha uzun dönemli bir söylemsel dönüşüm içinde konumlandırmasıdır.

Daha güncel çalışmalar, NATO'nun 2022 sonrası adaptasyonunu yalnızca Rusya tehdidi veya caydırıcılığın yeniden güçlenmesi üzerinden değil; ittifak uyumu, hibrit tehditler, sistemik rekabet ve bölgesel ortaklıkların değişen anlamı üzerinden de tartışmaktadır. Hardt (2024), Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrasında NATO içinde beklenen ölçüde doğrusal ve homojen bir "canlanma" ortaya çıkmadığını, ittifak uyumunun farklı mesele alanlarında değişken biçimde şekillendiğini göstermektedir. Kunertova ve Schmitt (2025), NATO uyumunun yalnızca dış tehdidin varlığıyla açıklanamayacağını; güvenlik tehditleri, normlar, kurumlar ve liderlik arasındaki etkileşimin de ittifak uyumunun değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Grgić (2024), NATO'nun Hint-Pasifik ortaklıklarının, bölgedeki yapısal değişimler ve stratejik rekabet bağlamında cooperative security mantığından kolektif savunma ve caydırıcılık tartışmalarıyla daha yakından ilişkili hale geldiğini tartışmaktadır. Genini (2025) ise Ukrayna savaşı sonrasında hibrit tehditlerin NATO adaptasyonu açısından daha merkezi bir meydan okuma haline geldiğini ve İttifak'ın bu alanda strateji, kurumsal reform ve destek mekanizmaları geliştirdiğini belirtmektedir. Bu literatür, 2022 sonrası NATO tartışmalarının yalnızca tekil bir Rusya tehdidine indirgenemeyeceğini; aksine Rusya, Çin, hibrit tehditler, ortaklıklar ve ittifak uyumu arasında kurulan daha geniş bir stratejik öncelik düzeni içinde şekillendiğini göstermektedir.

Bu makale, söz konusu tartışmaya NATO'nun dört Stratejik Konseptinde tehdit kategorilerinin söylemsel görünürlüğü ve stratejik önceliklendirilmesini karşılaştırmalı biçimde analiz ederek katkı sunmaktadır.

Makalenin analitik çıkış noktası, 2022 Konsepti'nin yalnızca klasik jeopolitik tehdit algısına dönüş olarak okunmasının eksik kalacağıdır. NATO'nun Soğuk Savaş sonrası Stratejik Konseptleri incelendiğinde, tehdit söyleminin önce genişlediği, ardından 2022'de bu genişlemiş gündemin Rusya ve Çin etrafında stratejik olarak yeniden önceliklendirildiği görülmektedir. 1991 ve 1999 belgelerinde kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel istikrarsızlıklar ve etnik çatışmalar gibi başlıklar öne çıkarken, 2010 belgesi terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskler gibi daha geniş bir güvenlik gündemini kurumsallaştırmıştır. 2022 belgesi ise bu geniş gündemi tamamen terk etmemiş; ancak Rusya'yı doğrudan askerî tehdit, Çin'i ise sistemik meydan okuma olarak öne çıkararak tehdit kategorileri arasında yeni bir stratejik öncelik düzeni kurmuştur. Bu nedenle çalışma, NATO'nun tehdit söylemindeki dönüşümü iki analitik süreç üzerinden ele almaktadır: tehdit gündeminin genişlemesi ve stratejik yeniden önceliklendirme.

Bu çerçevede güvenlikleştirme teorisi, çalışmanın ilk kuramsal dayanağını oluşturmaktadır. Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği güvenlikleştirme yaklaşımına göre güvenlik, yalnızca nesnel tehditlerin varlığıyla açıklanamaz; belirli bir konunun siyasi aktörler tarafından güvenlik meselesi olarak sunulması ve bu sunumun belirli ölçüde kabul görmesiyle inşa edilir (Buzan vd., 1998). Bu yaklaşım, güvenlik söyleminin hangi konuları olağan siyaset alanından güvenlik alanına taşıdığını ve hangi meseleleri stratejik öncelik konusu haline getirdiğini analiz etmeye imkân tanır. Balzacq (2011), güvenlikleştirmenin yalnızca konuşma edimi olarak değil, bağlam, hedef kitle, kurumlar ve pratikler arasındaki ilişki içinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak bu yaklaşımı daha süreçsel bir zemine taşır. Bu makalede güvenlikleştirme teorisi, NATO'nun Stratejik Konseptlerinde hangi tehdit kategorilerinin öne çıkarıldığını ve bu kategorilerin hangi stratejik önceliklerle ilişkilendirildiğini analiz etmek için kullanılmaktadır.

İnşacılık, çalışmanın ikinci kuramsal dayanağını oluşturmaktadır. İnşacı yaklaşıma göre aktörlerin çıkarları, tehdit algıları ve güvenlik pratikleri yalnızca maddi güç dağılımı tarafından belirlenmez; bunlar kimlikler, normlar ve karşılıklı anlamlandırma süreçleri içinde şekillenir (Wendt, 1999). Bu nedenle NATO'nun tehdit söylemi, dışsal risklere verilen teknik bir yanıt olmanın ötesinde, İttifak'ın kendisini nasıl tanımladığı ve hangi aktörleri dışsal meydan okuma olarak konumlandığı üzerinden de okunmalıdır. NATO'nun stratejik söyleminde kendisini kurallara dayalı uluslararası düzen, demokratik değerler ve transatlantik dayanışma ile ilişkilendirmesi, Rusya ve Çin gibi aktörlerin yalnızca askerî, ekonomik veya teknolojik kapasiteleriyle değil, aynı zamanda İttifak'ın normatif ve kurumsal konumlanmasıyla ilişkili biçimde yorumlanmasına imkân tanımaktadır.

Güvenlikleştirme ve inşacılık birlikte kullanıldığında, çalışma hem tehdit kategorilerinin stratejik belgelerde nasıl güvenlik alanına çekildiğini hem de bu sürecin NATO'nun ittifak kimliğiyle nasıl ilişkilendiğini analiz edebilmektedir. Güvenlikleştirme yaklaşımı, hangi aktörlerin ve meselelerin tehdit olarak sunulduğunu ve bu sunumun stratejik önceliklendirme ile nasıl ilişkilendirildiğini anlamayı sağlar. İnşacılık ise bu tehdit tanımlarının yalnızca maddi kapasitelerle değil, NATO'nun normatif konumlanması, ortak güvenlik anlayışı ve ittifak kimliğiyle ilişkili biçimde nasıl yorumlanabileceğini açıklamaya yardımcı olur. Bu nedenle güvenlikleştirme ve inşacılık, geniş ve soyut bir teorik çerçeve

olarak değil, analizde iki somut soru üretmek için kullanılmaktadır: NATO hangi tehditleri stratejik olarak öne çıkarmaktadır ve bu tehdit tanımları İttifak'ın kimliksel konumlanmasını nasıl yansıtmaktadır?

Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda makalenin kavramsal katkısı sınırlı fakat somuttur. Çalışma, NATO'nun tehdit söyleminin yalnızca çeşitlendiğini değil, zaman içinde farklı tehdit kategorileri arasında yeni bir öncelik düzeni kurduğunu ileri sürmektedir. “Tehdit gündeminin genişlemesi”, 1991–2010 arasında NATO'nun güvenlik anlayışına yeni meselelerin dâhil edilmesini ve tehdit kategorilerinin çeşitlenmesini ifade etmektedir. “Söylemsel görünürlük”, tehdit kategorilerinin Stratejik Konseptlerde kodlanan anlam birimleri, frekans dağılımları ve bağlamsal konumları üzerinden izlenmektedir. “Stratejik yeniden önceliklendirme” ise daha önce genişlemiş olan tehdit gündemi tamamen terk edilmeden, belirli aktör ve risk kategorilerinin daha yüksek söylemsel görünürlük ve stratejik ağırlık kazanması sürecini ifade etmektedir. Bu kavram, özellikle 2022 belgesinde Rusya'nın doğrudan askerî tehdit, Çin'in ise sistemik meydan okuma olarak konumlandırılmasını açıklamak için kullanılmaktadır.

Bu yaklaşım, çalışmanın katkısını iki yönden sınırlar ve netleştirir. Birincisi, makale NATO'nun tüm kurumsal dönüşümünü açıklama iddiası taşımamakta; Stratejik Konseptlerde tehdit kategorilerinin söylemsel önceliklendirilmesine odaklanmaktadır. İkincisi, frekans dağılımlarını tek başına nicel kanıt olarak değil, söylemsel görünürlüğü destekleyen göstergeler olarak kullanmaktadır. Bu sayede çalışma, güvenlik söylemindeki değişimi veriyle görünür kılarken, bu değişimin güvenikleştirme ve ittifak kimliği açısından ne anlama geldiğini kontrollü biçimde tartışmaktadır. Uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmaları açısından temel katkı, ittifak adaptasyonunun yalnızca kurumsal görevler, askerî kapasiteler veya dış tehditler üzerinden değil, tehditleri adlandırma, sınıflandırma ve önceliklendirme biçimleri üzerinden de analiz edilebileceğini göstermesidir.

2. YÖNTEM VE VERİ SETİ

Bu çalışma, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söylemindeki değişimi incelemek amacıyla nitel araştırma desenine dayanan karşılaştırmalı bir belge analizi kullanmaktadır. Araştırma deseni, tematik içerik analizi ile bağlamsal söylem çözümlemesini birlikte kullanacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu tercih, çalışmanın temel amacıyla doğrudan ilişkilidir: NATO'nun Stratejik Konseptlerinde hangi tehdit kategorilerinin görünür hale geldiğini, bu kategorilerin zaman içinde nasıl çeşitlendiğini ve 2022 belgesinde nasıl bir stratejik öncelik düzeni kazandığını analiz etmek. Bu nedenle çalışma, NATO'nun bütün kurumsal dönüşümünü veya savunma politikalarının uygulamadaki sonuçlarını ölçmeyi değil, üst düzey stratejik belgelerde tehdit kategorilerinin söylemsel olarak nasıl önceliklendirildiğini incelemeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın veri seti, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönemde yayımladığı dört temel Stratejik Konsept belgesinden oluşmaktadır: 1991 Roma Stratejik Konsepti, 1999 Washington Stratejik Konsepti, 2010 Lizbon Stratejik Konsepti ve 2022 Madrid Stratejik Konsepti. Bu belgeler, NATO'nun güvenlik ortamına ilişkin resmî değerlendirmelerini, temel görevlerini ve tehdit algısını yansıtan üst düzey kurumsal metinlerdir. Bu yönüyle Stratejik Konseptler, NATO'nun uygulamadaki bütün politika çıktılarının doğrudan ölçüsü olarak değil, İttifak'ın stratejik yönelimini, tehdit algısını ve güvenlik gündemindeki önceliklendirme biçimini belge düzeyinde izlemeye imkân veren karşılaştırılabilir birincil

kaynaklar olarak ele alınmıştır. Bu nedenle çalışma; zirve bildirileri, askerî uygulama belgeleri, operasyonel kararlar veya ulusal savunma stratejileri yerine, İttifak'ın en genel ve karşılaştırılabilir stratejik söylemini yansıtan bu dört belgeye odaklanmaktadır. Bu tercih, araştırmanın kapsamını daraltmakta; ancak NATO'nun tehdit söylemindeki uzun dönemli değişimi karşılaştırmalı biçimde analiz etmeyi mümkün kılmaktadır.

Örneklem seçimi amaçlı örnekleme mantığına dayanmaktadır. Çalışmada seçilen belgeler, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası stratejik yönelimini dönemsel olarak temsil eden temel metinlerdir. 1991 belgesi, Soğuk Savaş sonrasındaki ilk stratejik yönelim belgesi olması nedeniyle; 1999 belgesi, NATO'nun kriz yönetimi ve alan dışı güvenlik sorumluluklarının belirginleştiği dönemi temsil ettiği için; 2010 belgesi, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskler gibi daha geniş güvenlik meselelerinin kurumsallaştığı bir aşamayı yansıttığı için; 2022 belgesi ise Rusya'nın doğrudan tehdit, Çin'in ise sistemik meydan okuma olarak çerçevelendiği yeni stratejik ortamı yansıttığı için seçilmiştir. Böylece dört belge, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söyleminde hem genişleme hem de stratejik yeniden önceliklendirme süreçlerini izlemek için uygun bir karşılaştırmalı zemin sunmaktadır.

Çalışmanın temel veri seti 1991 sonrası Stratejik Konseptlerle sınırlandırılmıştır; çünkü araştırma sorusu NATO'nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söylemindeki dönüşüme odaklanmaktadır. 1968 tarihli MC 14/3 Stratejik Konsepti, Soğuk Savaş dönemi NATO stratejisinde esnek mukabele, caydırıcılık, Sovyet tehdidi ve nükleer-konvansiyonel savunma dengesi açısından önemli bir tarihsel referans noktasıdır. Bununla birlikte bu belge, farklı tarihsel bağlama, farklı kurumsal koşullara ve Soğuk Savaş'a özgü tehdit yapısına ait olduğu için ana kodlama veri setine dâhil edilmemiştir. Bunun yerine 1968 Konsepti, 2022 belgesinin Soğuk Savaş dönemine basit bir dönüş olarak okunamayacağı argümanını açıklığa kavuşturmak amacıyla tarihsel karşılaştırma noktası olarak kullanılmıştır.

Bu kapsam tercihi, Stratejik Konseptlerin hazırlanma sürecindeki aktörlerin, üye devletler arası müzakerelerin veya NATO'nun kurumsal bürokrasisinin belge üretimindeki rolünün önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak bu çalışma, konseptlerin oluşum sürecindeki karar alma dinamiklerini veya aktör bazlı pazarlık süreçlerini incelememektedir. Analiz birimi, bu süreçlerin nihai kurumsal çıktısı olan Stratejik Konseptlerdeki tehdit tanımlarıdır. Bu nedenle çalışma, “hangi aktör hangi ifadeyi belgeye taşıdı?” sorusundan ziyade, “nihai stratejik metinlerde hangi tehdit kategorileri görünür hale geldi ve nasıl önceliklendirildi?” sorusuna odaklanmaktadır.

Veri toplama süreci, NATO'nun resmî internet sitesinde yayımlanan Stratejik Konsept belgelerinin temin edilmesi ve analiz için karşılaştırılabilir metinler haline getirilmesiyle yürütülmüştür. Belgeler öncelikle bütüncül olarak okunmuş; ardından tehdit, risk, meydan okuma, istikrarsızlık, saldırı, yayılma, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği, çevresel risk, Rusya ve Çin gibi güvenlik tanımlarına işaret eden ifadeler belirlenmiştir. Belge analizinde metinler, yalnızca bilgi içeren kaynaklar olarak değil, kurumsal anlam ve söylem üreten metinler olarak ele alınmıştır (Bowen, 2009). Bu nedenle analiz, yalnızca belgelerde hangi kelimelerin geçtiğine değil, bu ifadelerin hangi bağlamda ve hangi stratejik anlam içinde kullanıldığına odaklanmıştır.

Kodlama işlemleri MAXQDA nitel veri analiz yazılımı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Kodlama birimi tekil kelime değil, tehdit tanımına ilişkin anlam birimidir. Bu anlam birimi bağlama göre bir cümle, cümle parçası veya kısa paragraf

olabilir. Örneğin bir belgede belirli bir aktörün İttifak güvenliğine yönelik tehdit olarak sunulması, bir silah kategorisinin yayılma riski olarak tanımlanması veya belirli bir güvenlik alanının NATO'nun stratejik gündemine dâhil edilmesi ayrı birer kodlama birimi olarak değerlendirilmiştir. Bu tercih, çalışmanın mekanik kelime sayımına indirgenmesini önlemekte ve tehdit kategorilerinin belge içindeki söylemsel görünürlüğü daha bağlamsal biçimde analiz etmeye imkân tanımaktadır.

Kodlama kategorileri hem kuramsal beklentilerden hem de belgelerin ön okumasından hareketle oluşturulmuştur. İlk olarak, güvenlikleştirme ve NATO adaptasyonu literatüründe sıkça tartışılan kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel istikrarsızlıklar, terörizm, siber güvenlik ve enerji güvenliği gibi kategoriler başlangıç kodları olarak belirlenmiştir. Daha sonra belgelerin ayrıntılı okuması sırasında Rusya, Çin, iklim değişikliği ve çevresel riskler, kimyasal silah kullanımı tehdidi ve askerî olmayan/asimetrik risk biçimleri gibi kategoriler kodlama şemasına dâhil edilmiştir. Bu nedenle kodlama süreci tamamen önceden belirlenmiş kapalı bir şemaya değil, kuramsal olarak yönlendirilmiş fakat belge içeriğine duyarlı bir tematik analiz mantığına dayanmaktadır.

Tablo 1., çalışmada kullanılan tehdit kategorilerinin kapsamını, kodlama ölçütlerini ve örnek göstergelerini göstermektedir. Tablo, frekansların hangi kavramsal kategoriye dayandığını açıklamakta ve “söylemsel görünürlük” kavramının nasıl operasyonelleştirildiğini göstermektedir.

Tablo 1. Tehdit Kategorileri

Kategori	Kapsam	Kodlama ölçütü	Örnek gösterge
<i>Kitle imha Silahlarının Yayılması</i>	Nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılması, kontrolsüz erişimi veya bu silahların devletdışı aktörler tarafından edinilme riski.	Yayılma, silah kontrolü veya yayılmanın önlenmesi NATO güvenliğiyle ilişkilendirildiğinde kodlanmıştır.	weapons of mass destruction; proliferation; arms control
<i>Etnik Çatışmalar</i>	Etnik, kimlik temelli veya topluluklar arası çatışmaların bölgesel güvenlik ve istikrar üzerindeki etkileri.	Etnik çatışmalar veya topluluklar arası gerilimler NATO güvenlik ortamını etkileyen riskler olarak sunulduğunda kodlanmıştır.	ethnic conflict; inter-ethnic tensions
<i>Bölgesel İstikrarsızlıklar</i>	Devlet zayıflığı, çevre bölgelerde kriz, çatışma yayılması, kırılabilirlik ve bölgesel güvenlik sorunları.	Bölgesel krizler, istikrarsızlık, devlet kapasitesi zayıflığı veya çatışma yayılması NATO güvenliğiyle ilişkilendirildiğinde kodlanmıştır.	regional instability; crises; fragile regions
<i>Askerî Olmayan/Asimetrik Tehdit Biçimleri</i>	Klasik askerî saldırı dışında kalan baskı, müdahale, düzensiz tehdit, vekil aktörler veya sınır aşan güvenlik riskleri.	Doğrudan konvansiyonel saldırı dışında kalan risk biçimleri NATO güvenliği açısından tehdit olarak sunulduğunda kodlanmıştır.	asymmetric risks; non-military risks; disruption
<i>Siber Güvenlik / Bilgi Sistemleri Riski</i>	Dijital altyapılar, bilgi sistemleri, siber saldırılar, kritik altyapıların dijital zafiyetleri ve siber uzaydaki güvenlik tehditleri.	Siber saldırılar, bilgi sistemlerine yönelik riskler veya dijital altyapı güvenliği NATO güvenlik gündemiyle ilişkilendirildiğinde kodlanmıştır.	cyber attacks; cyber threats; information systems
<i>Terörizm</i>	Devlet dışı şiddet, terör saldırıları, radikalleşme ve terörizmin NATO üyelerinin güvenliği üzerindeki etkileri.	Terörizm doğrudan tehdit olarak sunulduğunda veya NATO'nun güvenlik görevleriyle ilişkilendirildiğinde kodlanmıştır.	terrorism; terrorist attacks

<i>Enerji Güvenliği</i>	Enerji arzı, enerji hatları, enerji altyapısı, enerji bağımlılığı ve enerji kaynaklarının güvenlik boyutu.	Enerji meselesi stratejik kırılganlık, altyapı güvenliği veya güvenlik riskiyle ilişkilendirildiğinde kodlanmıştır.	energy security; energy supplies; energy infrastructure
<i>İklim Değişikliği Ve Çevresel Riskler</i>	İklim değişikliği, çevresel bozulma, doğal afetler ve bunların güvenlik ortamı üzerindeki etkileri.	İklim veya çevresel meseleler NATO'nun güvenlik ortamını etkileyen riskler olarak sunulduğunda kodlanmıştır.	climate change; environmental challenges
<i>Rusya</i>	Rusya'nın NATO güvenliğine yönelik tehdit, saldırgan aktör veya Avrupa-Atlantik güvenlik düzenini bozan unsur olarak konumlandırılması.	Rusya doğrudan tehdit, saldırgan devlet, askeri risk veya NATO güvenliğine meydan okuyan aktör olarak sunulduğunda kodlanmıştır.	Russia; Russian aggression; direct threat
<i>Çin</i>	Çin'in sistemik, teknolojik, ekonomik, askerî veya normatif meydan okuma olarak NATO güvenlik gündemine dâhil edilmesi.	Çin NATO belgelerinde sistemik meydan okuma, stratejik rekabet unsuru veya kurallara dayalı düzene baskı üreten aktör olarak sunulduğunda kodlanmıştır.	China; systemic challenge; coercive policies
<i>Kimyasal Silah Kullanımı Tehdidi</i>	Kimyasal silahların kullanımı, yayılması veya uluslararası normlara aykırı güvenlik riski oluşturmaları.	Kimyasal silah kullanımı ya da bu silahların güvenlik tehdidi olarak ayrı biçimde vurgulanması durumunda kodlanmıştır.	chemical weapons; use of chemical weapons

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur. Kodlama kategorileri NATO Stratejik Konseptleri ve ilgili literatür temel alınarak belirlenmiştir.

Analiz süreci üç aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada, dört Stratejik Konsept belgesi bütüncül biçimde okunmuş ve tehdit tanımlarına ilişkin anlam birimleri belirlenmiştir. İkinci aşamada, bu anlam birimleri Tablo 1'de gösterilen kodlama şemasına göre tematik kategoriler altında kodlanmıştır. Üçüncü aşamada ise kodların belge bazlı frekans dağılımları çıkarılmış ve her kategorinin ilgili belge içindeki göreceli görünürlüğü hesaplanmıştır. Bu aşamada elde edilen frekanslar, belgeler arasında kesin nicel ölçüm yapmak amacıyla değil, tehdit kategorilerinin belge içindeki söylemsel görünürlüğünü destekleyen göstergeler olarak kullanılmıştır. İçerik analizinde sayısal göstergelerin bağlamsal yorumla birlikte ele alınması gerektiğini vurgulayan yöntemsel literatür doğrultusunda, frekans dağılımları tarihsel bağlam ve belge diliyle birlikte yorumlanmıştır (Krippendorff, 2019; Schreier, 2012).

Bu nedenle çalışmada frekans ve oranlar, bağlamsal söylem çözümlemesiyle birlikte değerlendirilmiştir. Bir tehdit kategorisinin belge içinde daha sık görünmesi, otomatik olarak o tehdidin NATO açısından daha büyük nesnel tehlike olduğu anlamına gelmemektedir. Bunun yerine, bu görünürlük ilgili dönemde NATO'nun hangi tehditleri stratejik olarak öne çıkardığını ve hangi güvenlik meselelerini kurumsal söylem içinde daha merkezi hale getirdiğini göstermektedir. Benzer biçimde, düşük frekanslı bir kategori tamamen önemsiz kabul edilmemiştir. Özellikle Çin, siber güvenlik veya çevresel riskler gibi bazı başlıkların söylemsel konumu, yalnızca frekans düzeyiyle değil, belge içindeki bağlamı ve stratejik anlamı dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Kuramsal yorumlama aşamasında iki analitik soru kullanılmıştır. İlk olarak, güvenlileştirme yaklaşımı doğrultusunda, her belgede hangi aktörlerin, risklerin veya süreçlerin güvenlik tehdidi olarak sunulduğu ve bu sunumun hangi stratejik öncelikleri görünür kıldığı incelenmiştir (Buzan vd., 1998; Balzacq, 2011). İkinci olarak, inşacılık yaklaşımı doğrultusunda, bu tehdit tanımlarının NATO'nun ittifak kimliği, değer temelli konumlanması ve dışsal meydan okuma algısıyla nasıl ilişkilendirildiği değerlendirilmiştir (Wendt, 1999; Gheciu, 2005). Böylece çalışma, yalnızca hangi

tehditlerin belgelerde yer aldığını değil, bu tehditlerin NATO'nun stratejik öncelikleri ve kurumsal kimliği açısından ne anlama geldiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın bilimsel güvenilirliğini ve şeffaflığını artırmak amacıyla kodlama süreci açık kategori tanımlarına, iki aşamalı belge okumasına ve kodların bağlamsal kontrolüne dayandırılmıştır. İlk kodlama turunda tehdit tanımlarına ilişkin anlam birimleri belirlenmiş; ikinci turda kategori tanımları netleştirilmiş, tüm belgeler yeniden gözden geçirilmiş ve çıkan ya da tartışmalı kodlamalar bağlam içinde tekrar değerlendirilmiştir. Bu süreç, kodlamanın tek seferlik mekanik bir işaretleme değil, kategori tanımlarının metinle karşılaştırılarak sınındığı tekrarlı bir analiz süreci olarak yürütülmesini sağlamıştır.

Çalışma tek araştırmacı bir kodlama sürecine dayandığı için formel bir kodlayıcılar arası güvenilirlik testi yapılmamıştır. Bu durum araştırmanın sınırlılıklarından biridir. Bununla birlikte kodlama tutarlılığı; açık kategori tanımları, iki aşamalı okuma süreci, her kategorinin bağlamsal kontrolü ve tartışmalı kodların ikinci turda yeniden değerlendirilmesi yoluyla güçlendirilmiştir. Bu nedenle bulgular, mutlak ve tekrar edilebilir nicel ölçüm iddiasıyla değil, nitel belge analizi içinde denetlenebilir ve şeffaf söylemsel görünürlük göstergeleri olarak yorumlanmalıdır.

Bu yöntemsel tercih, çalışmanın katkısını sınırlı fakat daha açık hale getirmektedir. Makale, NATO'nun tehdit söylemindeki değişimi doğrudan politika sonuçları, askerî harcama kararları veya operasyonel uygulamalar üzerinden ölçmemektedir. Bunun yerine, NATO'nun en üst düzey stratejik belgelerinde tehdit kategorilerinin söylemsel olarak nasıl görünür hale geldiğini ve zaman içinde nasıl önceliklendirildiğini analiz etmektedir. Bu nedenle bulgular, NATO'nun uygulamadaki bütün güvenlik politikalarını açıklama iddiasında değil; stratejik söylem düzeyinde tehdit algısının nasıl genişlediğini ve 2022 itibarıyla nasıl yeniden önceliklendirildiğini göstermeye yöneliktir.

3. BULGULAR: NATO STRATEJİK KONSEPTLERİNDE TEHDİT SÖYLEMİNİN GENİŞLEMESİ VE STRATEJİK YENİDEN ÖNCELİKLENDİRME

Bu bölüm, NATO'nun 1991, 1999, 2010 ve 2022 Stratejik Konseptlerinde tehdit kategorilerinin nasıl görünür hale geldiğini ve zaman içinde nasıl önceliklendirildiğini analiz etmektedir. Bulgular, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söyleminin yalnızca doğrusal biçimde genişlemediğini göstermektedir. Tehdit gündemi 1991–2010 arasında daha çeşitli güvenlik meselelerini kapsayacak biçimde genişlemiş; 2022'de ise bu genişlemiş gündem Rusya ve Çin etrafında stratejik olarak yeniden önceliklendirilmiştir. Bu nedenle analiz, her Stratejik Konsepti yalnızca dönemsel güvenlik ortamına verilen bir yanıt olarak değil, NATO'nun hangi tehditleri güvenlik alanına taşıdığını ve ittifak kimliğini hangi söylemsel sınırlar üzerinden kurduğunu gösteren kurumsal söylem metinleri olarak ele almaktadır.

3.1. 1991: Soğuk Savaş Sonrası Belirsizlik ve Yayılma Riskinin Önceliği

1991 Roma Stratejik Konsepti, NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında kendisini yeniden tanımladığı ilk temel stratejik metindir. Belge, Sovyet tehdidinin ortadan kalktığı; ancak Avrupa güvenlik mimarisinin henüz istikrarlı bir düzene kavuşmadığı bir dönemde kabul edilmiştir. Bu nedenle 1991 belgesinde tehdit söylemi, doğrudan bir büyük güç karşıtlığından çok, Sovyet sonrası belirsizlikler, silahların yayılması ve bölgesel kırılganlıklar etrafında şekillenmektedir (NATO, 1991).

Kodlama sonuçlarına göre 1991 belgesinde üç ana tehdit kategorisi öne çıkmaktadır: kitle imha silahlarının yayılması, etnik çatışmalar ve bölgesel istikrarsızlıklar. En yüksek görünürlüğe sahip başlık, %66,7 oranla kitle imha silahlarının yayılmasıdır. Etnik çatışmalar %22,2, bölgesel istikrarsızlıklar ise %11,1 oranında temsil edilmektedir. Bu dağılım, 1991’de NATO’nun güvenlik söyleminin hâlâ geleneksel askerî-stratejik riskler etrafında yoğunlaştığını; ancak aynı zamanda Soğuk Savaş sonrası dönemin bölgesel kırılanlıklarını da gündemine almaya başladığını göstermektedir.

Bu bulgu, güvenlikleştirme açısından iki noktaya işaret etmektedir. Birincisi, NATO 1991’de artık tekil ve açık bir Sovyet tehdidinden söz etmemekte; yayılma riski, istikrarsızlık ve çatışma ihtimali gibi daha dağınık tehdit biçimlerini güvenlik alanına taşımaktadır. İkincisi, bu güvenlikleştirme henüz geniş bir konu çeşitliliğine ulaşmamıştır. Tehdit söyleminin merkezi, büyük ölçüde askerî-stratejik riskler ve devlet kapasitesindeki çözümler etrafında kurulmaktadır. Bu nedenle 1991 belgesi, NATO’nun tehdit söyleminde tam bir genişlemeden ziyade, Soğuk Savaş sonrası belirsizliklere uyarlanmış sınırlı bir yeniden tanımlama aşamasını temsil etmektedir.

İnşacılık açısından 1991 belgesi, NATO’nun kendisini yalnızca Sovyet tehdidine karşı örgütlenmiş bir savunma ittifakı olarak değil, Avrupa güvenlik düzeninin istikrarına katkı sağlayan bir aktör olarak konumlandırmaya başladığını göstermektedir. Tehdit, açık bir ideolojik düşmandan ziyade düzensizlik, yayılma ve istikrarsızlık biçiminde tanımlanmaktadır. Bu durum, NATO’nun kolektif savunma işlevini korurken güvenlik düzenine katkı sağlayan daha geniş bir kurumsal role doğru sınırlı bir açılım yaptığını göstermektedir.

3.2. 1999: Kriz Yönetimi, Bölgesel İstikrarsızlık ve Asimetrik Risklerin Yükselişi

1999 Washington Stratejik Konsepti, NATO’nun Soğuk Savaş sonrası dönüşümünde daha belirgin bir genişleme aşamasına işaret etmektedir. Balkanlar’daki krizler, Kosova müdahalesi, NATO genişlemesi ve alan dışı güvenlik sorumlulukları, belgenin kabul edildiği stratejik bağlamı şekillendirmiştir (Yost, 1998; Johnston, 2017; NATO, 1999). Bu bağlamda 1999 belgesi, NATO’nun tehdit söylemini yalnızca klasik askerî saldırı ihtimaline değil, bölgesel krizler, etnik çatışmalar, istikrarsızlık ve asimetrik riskler gibi daha karmaşık güvenlik meselelerine doğru genişletmektedir (NATO, 1999).

Kodlama sonuçlarına göre 1999 belgesinde en görünür tehdit kategorisi yine kitle imha silahlarının yayılmasıdır (%46,7). Ancak bu oran, 1991’deki %66,7 düzeyine kıyasla belirgin biçimde düşmektedir. Buna karşılık bölgesel istikrarsızlıklar %26,7 ile daha görünür hale gelmekte; askerî olmayan/asimetrik risk biçimleri %13,3; etnik çatışmalar ve bilgi sistemleri ile kritik altyapılara yönelik riskler ise %6,7 oranında temsil edilmektedir. Bu dağılım, yayılma riskinin önemini koruduğunu, ancak bölgesel krizler ve asimetrik güvenlik meselelerinin NATO söyleminde daha merkezi hale gelmeye başladığını göstermektedir.

Bu noktada “hibrit tehdit” kavramını geriye dönük ve anakronik biçimde kullanmaktan kaçınmak gerekir. 1999 belgesinde bugünkü anlamıyla kurumsallaşmış bir hibrit tehdit doktrini bulunmamaktadır. Buna rağmen belge, askerî olmayan baskı biçimleri, istikrarsızlık, kriz yayılması, devlet dışı aktörler ve bilgi sistemlerine yönelik riskler gibi daha sonra hibrit güvenlik tartışmaları içinde değerlendirilecek bazı unsurların erken izlerini taşımaktadır. Bu nedenle 1999

bağlamında “hibrit saldırılar” yerine daha dikkatli biçimde “askerî olmayan/asimetrik risk biçimleri” ifadesi kullanılmaktadır.

Güvenlikleştirme açısından 1999 belgesi, NATO'nun tehdit söyleminde önemli bir genişleme aşamasıdır. Tehdit artık yalnızca devletler arası savaş veya nükleer yayılma riskiyle sınırlı değildir; bölgesel krizlerin yayılması, etnik çatışmaların güvenlik sonuçları ve istikrarsızlığın Avrupa-Atlantik alanına etkisi de NATO'nun güvenlik gündemine dâhil edilmektedir. Bu güvenlikleştirme, doğrudan “varoluşsal tehdit” dilinden ziyade, istikrarsızlıkların yayılma ve kolektif güvenliği aşındırma potansiyeli üzerinden işlemektedir.

İnşacılık açısından 1999 belgesi, NATO'nun kendisini yalnızca savunma ittifakı olarak değil, kriz yöneten ve Avrupa güvenlik düzenine katkı sağlayan bir aktör olarak konumlandığını göstermektedir. Bu konumlanma, özellikle Balkan krizleri bağlamında insani güvenlik, bölgesel istikrar ve kriz müdahalesi gibi kavramlarla ilişkilidir. Dolayısıyla 1999 belgesi, NATO'nun tehdit söyleminde hem konu çeşitliliğinin arttığı hem de İttifak kimliğinin savunma merkezli bir yapıdan daha geniş güvenlik sağlayıcı bir role doğru açıldığı bir aşamayı temsil etmektedir.

3.3. 2010: Genişlemiş Güvenlik Gündeminin Kurumsallaşması

2010 Lizbon Stratejik Konsepti, NATO'nun tehdit söyleminde genişlemenin belirgin biçimde kurumsallaştığı belge olarak değerlendirilebilir. 11 Eylül sonrası güvenlik ortamı, Afganistan deneyimi, terörizm, siber saldırılar, enerji arz güvenliği ve küresel çevresel riskler, belgenin güvenlik anlayışını şekillendiren temel unsurlar arasındadır. 2010 belgesi, NATO'nun güvenlik gündemini klasik askerî tehditlerin ötesine taşıyarak teknolojik, ekonomik, toplumsal ve çevresel riskleri de stratejik söyleme dâhil etmektedir (NATO, 2010).

Kodlama sonuçlarına göre 2010 belgesinde kitle imha silahlarının yayılması %36,4 oranıyla hâlâ en görünür kategori olmakla birlikte, bu başlığın göreceli ağırlığı 1991 ve 1999 belgelerine kıyasla azalmaktadır. Terörizm ve bölgesel istikrarsızlıklar %18,2 oranlarıyla ikinci düzeyde yer almakta; siber güvenlik, enerji güvenliği ve iklim değişikliği/çevresel riskler ise %9,1 oranlarıyla belgeye girmektedir. Bu dağılım, NATO'nun tehdit söyleminde artık tek bir baskın güvenlik riskinden ziyade, çoklu ve birbirine bağlı tehdit kategorilerinin yer aldığını göstermektedir.

2010 belgesinin ayırt edici yönü, güvenlik gündeminin konu çeşitliliği bakımından belirgin biçimde genişlemesidir. Siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel risklerin Stratejik Konsept düzeyinde yer alması, NATO'nun güvenliği yalnızca askerî saldırıya karşı savunma olarak değil, kritik altyapıların korunması, enerji akışlarının güvenliği, dijital sistemlerin dayanıklılığı ve çevresel krizlerin güvenlik sonuçları üzerinden de tanımlamaya başladığını göstermektedir. Bu durum, güvenlikleştirme sürecinin konu alanı bakımından genişlediğine işaret etmektedir.

Ancak 2010 belgesi, tehditlerin tamamen eşit ağırlıklı hale geldiği bir metin değildir. Kitle imha silahlarının yayılması ve terörizm gibi başlıklar merkezî konumunu korurken, siber ve enerji güvenliği gibi yeni alanlar daha düşük frekanslarla görünür olmaktadır. Bu nedenle 2010 belgesi, tehdit söyleminin parçalanmasından çok, genişlemiş bir güvenlik gündeminin kurumsallaşması olarak okunmalıdır. NATO, bu belgeyle birlikte farklı tehdit alanlarını tek bir stratejik çerçeve içinde bir araya getirmektedir.

İnşacılık açısından 2010 belgesi, NATO'nun stratejik söyleminde çok boyutlu güvenlik sağlayıcı bir ittifak olarak konumlandığını göstermektedir. İttifak artık yalnızca belirli bir düşmana karşı örgütlenmiş askerî yapı değil, karmaşık güvenlik risklerine karşı dayanıklılık, ortak kapasite ve kolektif güvenlik üreten bir aktör olarak sunulmaktadır. Bu kimliksel konumlanma, NATO'nun güvenlik anlayışını askerî caydırıcılıkla sınırlamayan, ancak askerî boyutu da tamamen terk etmeyen bir kurumsal söylem üretmektedir.

3.4. 2022: Rusya, Çin ve Stratejik Yeniden Önceliklendirme

2022 Madrid Stratejik Konsepti, NATO'nun tehdit söyleminde yeni bir aşamaya işaret etmektedir. Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik geniş çaplı saldırısı, Avrupa güvenlik mimarisinde büyük güç rekabeti ve askerî caydırıcılık tartışmalarını yeniden merkezî hale getirmiştir. Bununla birlikte 2022 belgesi, yalnızca klasik jeopolitik tehdit algısına geri dönüşü temsil etmez. Belge, 2010 sonrasında kurumsallaşan geniş güvenlik gündemini korurken, bu gündemi Rusya ve Çin etrafında stratejik olarak yeniden önceliklendirmektedir (NATO, 2022; Becker vd., 2022; Herold vd., 2022; Szenes, 2023).

Kodlama sonuçlarına göre 2022 belgesinde en görünür tehdit kategorisi Rusya'dır (%31,4). Terörizm ve Çin %14,3 oranlarıyla ikinci düzeyde yer almakta; kitle imha silahlarının yayılması ve bölgesel istikrarsızlıklar %11,4; siber güvenlik %8,6; iklim değişikliği ve çevresel riskler %5,7; kimyasal silah kullanımı tehdidi ise %2,9 oranında temsil edilmektedir. Bu dağılım, 2022 itibarıyla aktör-merkezli tehditlerin NATO söyleminde yeniden öne çıktığını göstermektedir. Ancak bu dönüş, genişlemiş güvenlik gündeminin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Terörizm, siber güvenlik, çevresel riskler ve bölgesel istikrarsızlıklar belge içinde görünürlüğünü sürdürmektedir.

2022 belgesinin ayırt edici yönü, Rusya ve Çin'in aynı tür tehditler olarak değil, farklı stratejik kategoriler içinde konumlandırılmasıdır. Rusya, NATO güvenliğine yönelik doğrudan ve en ciddi askerî tehdit olarak tanımlanırken, Çin daha çok sistemik meydan okuma, teknolojik rekabet, ekonomik baskı, kurallara dayalı uluslararası düzen ve normatif farklılıklar üzerinden ele alınmaktadır (NATO, 2022). Bu ayrım, stratejik yeniden önceliklendirme sürecinin merkezinde yer almaktadır. Rusya kısa ve orta vadeli askerî caydırıcılık mantığını güçlendirirken, Çin daha uzun vadeli sistemik rekabet ve normatif meydan okuma çerçevesinde güvenlik gündemine dâhil edilmektedir.

Güvenikleştirme açısından 2022 belgesi, Rusya'nın NATO stratejik söyleminde en açık biçimde güvenlik tehdidi olarak konumlandırıldığı stratejik konsepttir. Rusya yalnızca istikrarsızlık kaynağı veya sorunlu aktör olarak değil, doğrudan NATO güvenliğini tehdit eden askerî aktör olarak tanımlanmaktadır. Bu söylem, caydırıcılık, savunma planlaması, doğu kanadının güçlendirilmesi ve kolektif savunma vurgusunun belge içinde daha merkezi hale gelmesiyle ilişkilidir. Çin ise farklı bir güvenikleştirme sürecine konu olmaktadır. Çin'in güvenlik alanına çekilmesi, doğrudan askerî saldırı tehdidinden çok teknolojik kapasite, ekonomik nüfuz, stratejik bağımlılıklar, dezenformasyon, kritik altyapılar ve normatif düzen üzerindeki etkiler üzerinden kurulmaktadır.

İnşacılık açısından 2022 belgesi, NATO'nun kimliksel sınırlarını daha açık biçimde çerçevelemektedir. İttifak kendisini kurallara dayalı uluslararası düzenin, demokratik değerlerin ve transatlantik güvenlik topluluğunun savunucusu olarak konumlandırırken, Rusya ve Çin bu düzenle farklı biçimlerde gerilim içinde olan aktörler olarak

sunulmaktadır. Bu nedenle 2022 belgesinde tehdit söylemi yalnızca askerî risklerin sıralanması değildir; aynı zamanda NATO'nun kendisini hangi güvenlik rolü içinde konumlandığını ve hangi aktörleri dışsal meydan okuma olarak gördüğünü gösteren kurumsal bir söylem alanıdır.

3.5. Karşılaştırmalı Değerlendirme: Genişlemeden Stratejik Yeniden Önceliklendirmeye

Dört Stratejik Konsept birlikte değerlendirildiğinde, NATO'nun tehdit söyleminde iki temel eğilim ortaya çıkmaktadır. İlk eğilim, 1991–2010 arasında tehdit gündeminin genişlemesidir. 1991'de güvenlik söylemi ağırlıklı olarak kitle imha silahlarının yayılması, etnik çatışmalar ve bölgesel istikrarsızlıklar etrafında şekillenirken; 1999'da kriz yönetimi, asimetrik riskler ve bilgi sistemlerine yönelik tehditler görünür hale gelmiştir. 2010'da ise terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskler NATO'nun stratejik söylemine daha açık biçimde dâhil edilmiştir. Bu süreç, NATO'nun tehdit söyleminin yalnızca klasik askerî risklerden ibaret olmadığını; giderek daha geniş, çok boyutlu ve sınır aşan güvenlik meselelerini kapsadığını göstermektedir.

İkinci eğilim, 2022'de ortaya çıkan stratejik yeniden önceliklendirmedir. 2022 belgesi, genişlemiş güvenlik gündemini tamamen terk etmemektedir. Aksine, bu gündemi Rusya ve Çin etrafında yeni bir stratejik öncelik düzeni içinde yeniden sıralamaktadır. Bu nedenle 2022 Konsepti, genişlemiş güvenlik gündeminin jeopolitik rekabet koşullarında yeniden önceliklendirildiği bir metin olarak okunmalıdır.

Bu karşılaştırmalı tablo, söz konusu dönüşümü görünür hale getirmektedir:

Tablo 2. NATO Stratejik Konseptlerinde Tehdit Kategorilerinin Dağılımı (%) ¹

Değişkenler	1991	1999	2010	2022	Yüzde (%)
Kitle imha silahlarının yayılması	66,7	46,7	36,4	11,4	66,7
Etnik çatışmalar	22,2	6,7	—	—	22,2
Bölgesel istikrarsızlıklar	11,1	26,7	18,2	11,4	11,1
Askerî olmayan/asimetrik risk biçimleri	—	13,3	—	—	—
Siber güvenlik / bilgi sistemleri riski	—	6,7	9,1	8,6	—
Terörizm	—	—	18,2	14,3	—
Enerji güvenliği	—	—	9,1	—	—
İklim değişikliği ve çevresel riskler	—	—	9,1	5,7	—
Rusya	—	—	—	31,4	—
Çin	—	—	—	14,3	—
Kimyasal silah kullanımı tehdidi	—	—	—	2,9	—

Kaynak: NATO (1991, 1999, 2010, 2022) belgeleri temel alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2., NATO'nun tehdit söyleminde iki aşamalı bir örüntüye işaret etmektedir. 1991–2010 arasında tehdit gündemi, kitle imha silahlarının yayılması merkezli daha sınırlı bir yapıdan; bölgesel istikrarsızlıklar, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskleri de içeren daha geniş bir güvenlik gündemine doğru genişlemiştir. 2022

¹ Yüzdelere, her stratejik konsept belgesinde kodlanan tehdit kategorilerinin toplam tehdit kodları içindeki oranını göstermektedir. Kodlama birimi kelime değil, tehdit tanımına ilişkin anlam birimidir. Frekanslar mekanik nicel ölçüm olarak değil, tehdit kategorilerinin belge içindeki söylemsel görünürlüğünü destekleyen yardımcı göstergeler olarak yorumlanmıştır.

Stratejik Konsepti ise bu geniş gündemi ortadan kaldırmamış; Rusya'yı doğrudan askerî tehdit, Çin'i ise sistemik meydan okuma olarak öne çıkararak tehdit kategorilerini stratejik olarak yeniden önceliklendirmiştir. Bu dönüşüm tek başına frekans dağılımlarından ibaret değildir. Frekansların gösterdiği söylemsel görünürlük değişimi, belgelerin tarihsel bağlamı ve söylemsel yapısıyla birlikte okunduğunda, NATO'nun stratejik önceliklerinin belge düzeyinde nasıl yeniden ağırlıklandırıldığını göstermektedir.

Bu bulgular, güvenlikleştirme teorisi açısından, NATO'nun tehditleri yalnızca mevcut risklere tepki vererek değil, onları belirli stratejik bağlamlar içinde güvenlik alanına çekerek tanımladığını göstermektedir. 1991'de yayılma riski; 1999'da bölgesel krizler; 2010'da terörizm, siber güvenlik ve enerji güvenliği; 2022'de ise Rusya ve Çin farklı biçimlerde güvenlik alanına taşınmıştır. İnşacılık açısından ise bu süreç, NATO'nun kurumsal kimliğinin değişen tehdit tanımlarıyla birlikte söylemsel olarak nasıl çerçevelendiğini göstermektedir. NATO, 1991'de Avrupa güvenlik düzeninin istikrarına katkı sağlayan aktör; 1999'da kriz yöneten güvenlik aktörü; 2010'da çok boyutlu güvenlik sağlayıcısı; 2022'de ise hem kolektif savunma ittifakı hem de sistemik meydan okumalara karşı değer temelli güvenlik topluluğu olarak konumlanmaktadır.

Dolayısıyla çalışmanın temel bulgusu şudur: NATO'nun tehdit söylemi Soğuk Savaş sonrası dönemde yalnızca genişlememiştir. Bu söylem, 1991–2010 arasında konu çeşitliliği bakımından genişlemiş; 2022'de ise Rusya'nın doğrudan askerî tehdit, Çin'in sistemik meydan okuma olarak öne çıkmasıyla stratejik olarak yeniden önceliklendirilmiştir. Bu sonuç, NATO'nun güncel dönüşümünü sadece klasik jeopolitiğe geri dönüş veya yalnızca yeni tehditlerin eklenmesi olarak değil, genişlemiş güvenlik gündeminin yeni bir öncelik düzeni içinde yeniden yapılandırılması olarak anlamayı mümkün kılmaktadır.

4. TARTIŞMA

Bulgular, NATO'nun 1991–2022 arasındaki tehdit söylemi, Soğuk Savaş sonrası adaptasyonun yalnızca doğrusal bir genişleme ya da 2022 sonrasında keskin bir jeopolitik geri dönüş olarak açıklanamayacağını göstermektedir. Dört Stratejik Konsept birlikte değerlendirildiğinde, İttifak'ın tehdit algısında iki aşamalı bir örüntü ortaya çıkmaktadır. İlk aşamada, 1991–2010 arasında güvenlik gündemi klasik askerî tehditlerin ötesine geçerek kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel istikrarsızlıklar, terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskleri kapsayacak biçimde genişlemiştir. İkinci aşamada ise 2022 Madrid Stratejik Konsepti, bu genişlemiş gündemi ortadan kaldırmamış; Rusya ve Çin'i farklı tehdit kategorileri olarak öne çıkararak NATO'nun tehdit söylemini stratejik olarak yeniden önceliklendirmiştir. Bu nedenle 2022 sonrası NATO söylemi, ne eski Soğuk Savaş mantığının doğrudan geri dönüşü ne de sınırsız bir tehdit çeşitlenmesi olarak okunmalıdır. Daha açıklayıcı yorum, genişlemiş güvenlik gündeminin büyük güç rekabeti bağlamında yeniden sıralandığıdır.

Bu iki aşamalı okuma, NATO adaptasyonu literatüründeki hâkim açıklamaları tamamlamakta, fakat aynı zamanda onların sınırlarını da görünür kılmaktadır. Mevcut literatür, NATO'nun Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasından sonra kurumsal varlığını nasıl sürdürdüğünü, yeni görev alanlarına nasıl uyum sağladığını ve kriz yönetimi, genişleme ve caydırıcılık gibi işlevleri nasıl yeniden düzenlediğini kapsamlı biçimde tartışmıştır (McCalla, 1996; Wallander, 2000; Yost,

1998; Johnston, 2017). Bu çalışma, söz konusu literatürle uyumlu olarak NATO'nun değişen güvenlik ortamına uyum sağladığını kabul etmektedir. Ancak adaptasyonu kurumların dayanıklılığı, görev genişlemesi veya askerî kapasite uyarlaması üzerinden değil, tehdit kategorilerinin Stratejik Konseptlerdeki görünürlüğü ve öncelik sırası üzerinden izlemektedir. Böylece ittifak adaptasyonu, yalnızca “NATO ne yaptı?” sorusu üzerinden değil, “NATO neyi tehdit olarak adlandırdı, hangi tehditleri öne çıkardı ve bu tehditler arasında nasıl bir öncelik düzeni kurdu?” sorusu üzerinden de analiz edilebilir hale gelmektedir.

2022 sonrası NATO literatürü, bu tartışmanın güncel boyutunu oluşturmaktadır. Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırısı, caydırıcılık ve kolektif savunmanın yeniden güçlenmesi, Çin'in sistemik meydan okuma olarak görünür hale gelmesi ve NATO içi uyum tartışmaları 2022 Madrid Stratejik Konsepti'ni önemli bir eşik haline getirmiştir (Becker vd., 2022; Herold vd., 2022; Szenes, 2023; Hardt, 2024). Bu makale, 2022'nin önemini reddetmemekte; aksine bu eşiği daha uzun dönemli bir dönüşüm içinde konumlandırmaktadır. Madrid Konsepti yalnızca Rusya tehdidinin ya da jeopolitik rekabetin geri dönüşü olarak değil, 1991 sonrasında genişlemiş olan tehdit gündeminin Rusya ve Çin etrafında yeniden önceliklendirilmesi olarak okunmalıdır. Bu okuma, 2022 belgesinin hem kopuş hem de süreklilik içerdiğini göstermektedir: kopuş, Rusya'nın doğrudan askerî tehdit ve Çin'in sistemik meydan okuma olarak öne çıkmasında; süreklilik ise siber güvenlik, terörizm, bölgesel istikrarsızlık ve çevresel riskler gibi daha önce kurumsallaşmış güvenlik başlıklarının bütünüyle ortadan kalkmamasında görülmektedir.

1991–2010 arasındaki genişleme, NATO'nun tehdit söyleminde yalnızca yeni konuların eklenmesi anlamına gelmemektedir. Bu dönem, İttifak'ın stratejik söylemini Soğuk Savaş sonrası belirsizliklere, bölgesel krizlere ve sınır aşan güvenlik risklerine uyarladığı bir aşamayı temsil etmektedir. 1991'de yayılma riski ve bölgesel belirsizlikler öne çıkarken, 1999'da kriz yönetimi ve askerî olmayan/asimetrik riskler daha görünür hale gelmiş; 2010'da terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskler stratejik söyleme dâhil edilmiştir. Bu genişleme, NATO'nun kendisini yalnızca belirli bir düşmana karşı örgütlenmiş askerî bir ittifak olarak değil, çok boyutlu güvenlik risklerine yanıt veren kurumsal bir aktör olarak da konumlandığını göstermektedir. Bununla birlikte, genişleyen güvenlik gündemi kolektif savunma mantığının ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Daha isabetli yorum, kolektif savunma işlevinin daha geniş bir güvenlik gündemi içinde yeniden tanımlandığıdır.

2022 Stratejik Konsepti, genişleme aşamasının üzerine yeni bir öncelik düzeni eklemektedir. Rusya'nın “doğrudan tehdit” olarak tanımlanması, askerî caydırıcılık ve kolektif savunma mantığının belge düzeyinde yeniden merkezî hale geldiğini göstermektedir. Buna karşılık Çin'in “sistemik meydan okuma” olarak konumlandırılması, NATO'nun tehdit algısının yalnızca konvansiyonel askerî saldırı ihtimaliyle sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır. Çin daha çok teknolojik rekabet, ekonomik bağımlılıklar, kritik altyapılar, siber alan, dezenformasyon ve kurallara dayalı uluslararası düzen üzerindeki etkileri üzerinden güvenlik gündemine dâhil edilmektedir. Rusya ve Çin'in farklı biçimlerde konumlandırılması, 2022 belgesinde tek tip bir tehdit anlayışından ziyade ayrılmış bir öncelik düzeninin oluştuğunu göstermektedir. Rusya kısa ve orta vadeli askerî tehdit diliyle, Çin ise daha uzun vadeli sistemik ve normatif meydan okuma diliyle öne çıkarılmaktadır (Herold vd., 2022; Szenes, 2023).

Güvenlikleştirme yaklaşımı, bu öncelik düzeninin analitik anlamını açıklamak için yararlı bir çerçeve sunmaktadır. Stratejik Konseptler tehditleri yalnızca betimleyen belgeler değildir; belirli aktörleri, riskleri ve süreçleri NATO’nun güvenlik gündemine taşıyan kurumsal söylem metinleridir. Bir meselenin Stratejik Konsept düzeyinde tehdit, risk veya meydan okuma olarak tanımlanması, o meselenin belge düzeyinde söylemsel görünürlük ve stratejik anlam kazandığını gösterir. Ancak güvenlikleştirme burada basit bir “tehdit var/yok” ikiliğiyle işlememektedir. Tehditlerin hangi yoğunlukta görünür hale geldiği, hangi dilsel çerçeveye sunulduğu ve hangi stratejik önceliklerle ilişkilendirildiği de önemlidir. 1991’de yayılma riski, 1999’da bölgesel istikrarsızlıklar, 2010’da siber güvenlik ve enerji güvenliği, 2022’de ise Rusya ve Çin farklı biçimlerde güvenlik alanına taşınmıştır. Rusya daha açık ve doğrudan askerî tehdit diliyle, Çin ise daha dolaylı, sistemik ve normatif meydan okuma diliyle NATO’nun güvenlik gündemine dâhil edilmektedir (Buzan vd., 1998; Balzacq, 2011).

İnşacı yaklaşım, tehdit söyleminin yalnızca risk sınıflandırması değil, aynı zamanda ittifak kimliğiyle ilişkili bir anlamlandırma süreci olduğunu göstermektedir. NATO’nun Soğuk Savaş sonrası stratejik söyleminde İttifak, yalnızca askerî bir savunma örgütü olarak değil, kurallara dayalı uluslararası düzen, demokratik değerler ve transatlantik dayanışma ile ilişkilendirilen bir güvenlik topluluğu olarak konumlandırılmaktadır. Bu kimliksel çerçeve, tehditlerin yalnızca maddi kapasiteler üzerinden değil, NATO’nun normatif ve kurumsal konumlanmasıyla ilişkili biçimde yorumlanmasına imkân tanımaktadır. Rusya’nın askerî saldırganlık, egemenlik ihlali ve Avrupa güvenlik düzenini bozma kapasitesi üzerinden; Çin’in ise sistemik rekabet, teknolojik nüfuz ve normatif farklılıklar üzerinden konumlandırılması, NATO’nun tehdit söyleminin maddi riskler kadar normatif ve kurumsal konumlanmalarla da ilişkili biçimde okunabileceğini göstermektedir. Tehdit söylemi, bu nedenle dışsal tehlikelerin basit bir kaydı değil, NATO’nun kendisini hangi güvenlik rolü içinde konumlandığını ve hangi aktörleri dışsal meydan okuma olarak gördüğünü ortaya koyan kurumsal bir söylem alanıdır (Wendt, 1999; Gheciu, 2005).

Makalenin kavramsal katkısı, “tehdit gündeminin genişlemesi” ile “stratejik yeniden önceliklendirme” arasında yaptığı ayırma somutlaşmaktadır. İlk kavram, NATO’nun 1991–2010 arasında güvenlik anlayışına yeni konu alanlarını dâhil etmesini ve tehdit kategorilerinin çeşitlenmesini açıklamaktadır. İkinci kavram ise 2022’de bu geniş gündemin bütünüyle terk edilmeden Rusya ve Çin etrafında yeniden ağırlıklandırılmasını ifade etmektedir. Bu ayırım, NATO’nun 2022 sonrası dönüşümünü iki indirgemeci yorumdan ayırır. 2022 yalnızca eski tip askerî caydırıcılığa dönüş değildir; çünkü geniş güvenlik gündeminin birçok unsuru belge içinde varlığını sürdürmektedir. Aynı zamanda 2022 yalnızca tehdit çeşitlenmesinin devamı da değildir; çünkü Rusya ve Çin belge içinde önceki tehdit kategorilerinden farklı stratejik ağırlıklar kazanmıştır.

Stratejik yeniden önceliklendirme argümanı, 2022 sonrası NATO söylemini süreklilik ve değişim boyutlarıyla birlikte okumayı mümkün kılmaktadır. Madrid Konsepti yalnızca klasik jeopolitiğe dönüş olarak yorumlandığında, siber güvenlik, terörizm, bölgesel istikrarsızlık, kritik altyapılar ve çevresel riskler gibi önceki dönemlerde kurumsallaşan güvenlik başlıklarının devam eden önemi gözden kaçmaktadır. Aynı belge yalnızca tehdit gündeminin genişlemeye devam ettiği şeklinde yorumlandığında ise Rusya’nın doğrudan askerî tehdit olarak öne çıkması ve Çin’in sistemik

meydan okuma olarak belgeye girmesi yeterince açıklanamamaktadır. Bu nedenle daha dengeli yorum, NATO'nun güvenlik gündeminin geniş kalmaya devam ettiği, fakat bu gündemin 2022'de Rusya ve Çin etrafında yeni bir öncelik düzeni kazandığıdır.

Çalışmanın katkı iddiası, bu kontrollü analitik çerçeveye sınırlıdır. Makale, NATO'nun tüm kurumsal, askerî veya operasyonel dönüşümünü açıklama iddiası taşımamaktadır. Stratejik Konseptlerdeki söylemin doğrudan politika çıktılarıyla birebir örtüştüğü de varsayılmamaktadır. Benzer biçimde, Stratejik Konseptlerdeki değişimin hangi üye devletlerin, hangi ittifak içi müzakere süreçlerinin veya hangi kurumsal bürokratik dinamiklerin etkisiyle ortaya çıktığı bu çalışmanın ampirik kapsamı dışındadır. Bununla birlikte, nihai metinlerdeki tehdit önceliklendirmesi, üye devlet tercihleri, kurumsal normlar ve NATO'nun örgütsel hafızası tarafından şekillenen daha geniş bir stratejik söylem alanının izlenmesine imkân vermektedir. Analiz, NATO'nun en üst düzey stratejik belgelerinde tehdit kategorilerinin nasıl görünür hale geldiğini, hangi kategorilerin zaman içinde daha merkezi konuma geldiğini ve bu söylemsel önceliklendirme biçiminin güvenlikleştirme ve ittifak kimliği açısından ne anlama geldiğini açıklamaktadır. Bu sınırlama çalışmanın zayıflığı değil, araştırma sorusuyla uyumlu bir kapsam tercihidir. Böylece makale, NATO adaptasyonunu belge düzeyinde tehditleri adlandırma, sınıflandırma ve stratejik olarak ağırlıklandırma biçimleri üzerinden inceleyen daha dar fakat denetlenebilir bir katkı sunmaktadır.

Sonuç olarak, NATO'nun tehdit söylemi 1991–2022 döneminde basit bir çizgisel genişleme ya da keskin bir kopuş üzerinden açıklanamaz. İki aşamalı dönüşüm yorumu, önce tehdit gündeminin genişlediğini, ardından bu geniş gündemin Rusya ve Çin etrafında stratejik olarak yeniden önceliklendirildiğini göstermektedir. NATO'nun Soğuk Savaş sonrası adaptasyonu bu nedenle yalnızca kurumsal görevler veya askerî kapasiteler üzerinden değil, tehditleri adlandırma, sıralama ve anlamlandırma biçimleri üzerinden de okunmalıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası tehdit söyleminin 1991–2022 döneminde nasıl değiştiğini dört Stratejik Konsept üzerinden incelemiştir. Makalenin temel iddiası, NATO'nun tehdit söyleminin ne yalnızca doğrusal bir biçimde genişlediği ne de 2022 sonrasında basitçe klasik jeopolitik tehdit algısına geri döndüğüdür. 1991, 1999, 2010 ve 2022 belgeleri birlikte değerlendirildiğinde daha karmaşık bir örüntü ortaya çıkmaktadır: NATO'nun tehdit gündemi 1991–2010 arasında konu çeşitliliği bakımından genişlemiş; 2022 Madrid Stratejik Konsepti'nde ise bu geniş gündem Rusya ve Çin etrafında stratejik olarak yeniden önceliklendirilmiştir.

Bu bulgu, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası adaptasyonunu anlamak açısından önemlidir. Mevcut literatür, İttifak'ın kurumsal sürekliliğini, görev genişlemesini, kriz yönetimi rolünü, caydırıcılık işlevini ve değişen güvenlik ortamına uyum kapasitesini kapsamlı biçimde tartışmıştır. Bu çalışma ise bu tartışmayı daha sınırlı fakat somut bir düzeyden ileri taşımaktadır: NATO adaptasyonu yalnızca kurumsal görevler, askerî kapasiteler veya dış tehditlerdeki değişim üzerinden değil, stratejik belgelerde tehditlerin nasıl adlandırıldığı, sınıflandırıldığı ve önceliklendirildiği üzerinden de analiz edilebilir. Bu nedenle makalenin katkısı, NATO'nun dönüşümünü tüm kurumsal veya operasyonel boyutlarıyla

açıklamak değil, tehdit söyleminin belge düzeyinde nasıl genişlediğini ve daha sonra nasıl yeniden sıralandığını göstermektedir.

Ampirik bulgular, bu iki aşamalı dönüşümü desteklemektedir. 1991 belgesi kitle imha silahlarının yayılması, etnik çatışmalar ve bölgesel istikrarsızlıklar etrafında şekillenen sınırlı bir Soğuk Savaş sonrası yeniden tanımlama aşamasına işaret etmektedir. 1999 belgesi, kriz yönetimi, bölgesel istikrarsızlık ve askerî olmayan/asimetrik risklerin daha görünür hale gelmesiyle tehdit söyleminde daha belirgin bir genişleme göstermektedir. 2010 belgesi ise terörizm, siber güvenlik, enerji güvenliği ve çevresel riskleri stratejik söyleme dâhil ederek genişlemiş güvenlik gündeminin kurumsallaştığı bir aşamayı temsil etmektedir. 2022 belgesi bu gündemi ortadan kaldırmamış; Rusya'yı doğrudan ve en ciddi askerî tehdit, Çin'i ise sistemik meydan okuma olarak konumlandırarak tehdit kategorileri arasında yeni bir stratejik öncelik düzeni kurmuştur.

Makalenin özgün katkısı üç düzeyde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak çalışma, NATO adaptasyonu literatürüne, İttifak'ın değişen güvenlik ortamına uyumunu yalnızca görev, kapasite veya kurumsal süreklilik üzerinden değil, tehdit kategorilerinin söylemsel önceliklendirilmesi üzerinden de inceleyerek katkı sunmaktadır. İkinci olarak makale, 2022 Madrid Stratejik Konsepti'ni yalnızca Rusya tehdidi veya caydırıcılığın geri dönüşü bağlamında değil, 1991 sonrasında genişleyen güvenlik gündeminin yeniden sıralandığı bir belge olarak konumlandırmaktadır. Üçüncü olarak çalışma, güvenlikleştirme ve inşacı yaklaşımı birlikte kullanarak tehditlerin yalnızca belge içinde yer alıp almadığını değil, hangi söylemsel yoğunluk, stratejik ağırlık ve kimliksel konumlanma içinde sunulduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, NATO'nun tehdit söylemindeki değişimi ampirik olarak karşılaştırmalı hale getirirken, ittifak adaptasyonunun söylemsel boyutunu da daha görünür kılmaktadır.

Bu sonuç, güvenlikleştirme ve ittifak kimliği açısından da anlamlıdır. Çalışma, tehditlerin stratejik belgelerde yalnızca kaydedilmediğini, aynı zamanda farklı söylemsel yoğunluklar ve stratejik ağırlıklarla güvenlik alanına taşındığını göstermektedir. Rusya'nın 2022 belgesinde doğrudan askerî tehdit, caydırıcılık ve kolektif savunma diliyle konumlandırılması, Çin'in ise daha çok teknolojik rekabet, ekonomik bağımlılıklar, kritik altyapılar, dezenformasyon ve normatif düzen üzerindeki etkileri üzerinden ele alınması bu açıdan önemlidir. Bu ayrım, NATO'nun güncel tehdit söyleminde farklı güvenlikleştirme biçimlerinin yan yana işlediğini göstermektedir: Rusya daha doğrudan ve askerî bir tehdit diliyle, Çin ise daha sistemik ve normatif bir meydan okuma diliyle güvenlik gündemine dâhil edilmektedir.

Makalenin kavramsal katkısı, “tehdit gündeminin genişlemesi” ile “stratejik yeniden önceliklendirme” arasında yaptığı ayrımda yatmaktadır. İlk kavram, NATO'nun 1991–2010 arasında güvenlik anlayışına yeni konu alanlarını dâhil etmesini açıklarken; ikinci kavram, bu geniş gündemin 2022'de tamamen terk edilmeden Rusya ve Çin etrafında yeniden sıralanmasını ifade etmektedir. Bu ayrım, NATO'nun güncel dönüşümünü iki indirgemeci yorumdan ayırır. 2022 yalnızca eski tip jeopolitik caydırıcılığa dönüş değildir; çünkü siber güvenlik, terörizm, çevresel riskler ve bölgesel istikrarsızlıklar hâlâ stratejik söylem içinde yer almaktadır. Aynı zamanda 2022 yalnızca tehdit çeşitlenmesinin devamı da değildir; çünkü Rusya ve Çin belge içinde farklı fakat merkezi stratejik ağırlıklar kazanmıştır.

Çalışmanın sınırlılıkları bu katkının kapsamını da belirlemektedir. Veri seti yalnızca NATO'nun dört Stratejik Konseptiyle sınırlandırılmıştır. Zirve bildirileri, savunma planlama belgeleri, askerî doktrinler, kuvvet konuşlandırmaları ve üye devlet stratejileri analizin dışında bırakılmıştır. Bu nedenle bulgular, NATO'nun uygulamadaki bütün politika dönüşümünü değil, üst düzey stratejik söylemdeki tehdit önceliklendirmesini açıklamaktadır. Gelecek araştırmalar, bu söylemsel örüntünün savunma planlaması, harcama tercihleri, kuvvet konuşlandırmaları ve üye devletlerin ulusal stratejileriyle ne ölçüde örtüştüğünü inceleyerek söylem ile politika arasındaki ilişkiyi daha ayrıntılı biçimde değerlendirebilir.

Sonuç olarak, NATO'nun 1991–2022 arasındaki tehdit söylemi, yalnızca yeni tehditlerin listeye eklenmesiyle veya eski tehditlerin geri dönmesiyle açıklanamaz. Daha doğru okuma, genişleme ile yeniden önceliklendirme arasındaki ilişkiye odaklanmayı gerektirir. İttifak, Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik gündemini genişletmiş; 2022'de ise bu geniş gündemi terk etmeden Rusya ve Çin etrafında yeni bir stratejik hiyerarşi kurmuştur. Bu çıkarım, uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmaları açısından daha genel bir anlam taşımaktadır: ittifaklar değişen güvenlik ortamlarına yalnızca ne yaptıklarıyla değil, hangi tehditleri merkeze aldıkları, hangilerini ikincil düzeyde tuttukları ve güvenlik gündemini hangi öncelik sırasına göre düzenledikleriyle de adapte olurlar. Bu nedenle NATO'nun dönüşümünü anlamak, yalnızca kapasite, görev veya kurumlara değil, İttifak'ın tehditler arasında kurduğu stratejik sıralamaya bakmayı gerektirir.

KAYNAKÇA

- Balzacq, T. (Ed.). (2011). *Securitization theory: How security problems emerge and dissolve*. London: Routledge.
- Barnett, M. ve Finnemore, M. (2004). *Rules for the world: International organizations in global politics*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Becker, J., Duda, M. ve Lute, D. (2022). From context to concept: History and strategic environment for NATO's 2022 strategic concept. *Defence Studies*, 22(3), 489-496. doi:10.1080/14702436.2022.2082959
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi:10.3316/QRJ0902027
- Buzan, B., Wæver, O. ve de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Duffield, J. S. (1994). NATO's functions after the Cold War. *Political Science Quarterly*, 109(5), 763-787. doi:10.2307/2152531
- Genini, D. (2025). Countering hybrid threats: How NATO must adapt (again) after the war in Ukraine. *New Perspectives*, 33(2), 122-149. doi:10.1177/2336825X251322719
- Gheciu, A. (2005). Security institutions as agents of socialization? NATO and the "New Europe." *International Organization*, 59(4), 973-1012. doi:10.1017/S0020818305050332
- Gottemoeller, R., Hedgecock, K., Magula, J. ve Poast, P. (2022). Engaging with emerged and emerging domains: Cyber, space, and technology in the 2022 NATO strategic concept. *Defence Studies*, 22(3), 516-524. doi:10.1080/14702436.2022.2082955
- Grgić, G. (2024). Redefining NATO's Indo-Pacific partnerships: Cooperative security meets collective defence and deterrence. *Asian Security*, 20(1), 39-55. doi:10.1080/14799855.2024.2339213
- Hardt, H. (2024). NATO after the invasion of Ukraine: How the shock changed alliance cohesion. *International Politics*. doi:10.1057/s41311-024-00629-x
- Herold, E., Schmitt, O. ve Sloan, S. (2022). NATO's strategic concept: Responding to Russia and China. *Defence Studies*, 22(3), 558-563. doi:10.1080/14702436.2022.2082949

- Johnston, S. A. (2017). *How NATO adapts: Strategy and organization in the Atlantic Alliance since 1950*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Karaosmanoğlu, A. L. (2014). NATO'nun dönüşümü. *Uluslararası İlişkiler*, 10(40), 3-38. doi:10.33458/uidergisi.553368
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4. bs.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Kunertova, D. ve Schmitt, O. (2025). Assessing NATO's cohesion: Methods and implications. *International Politics*, 62, 1097-1110. doi:10.1057/s41311-024-00641-1
- McCalla, R. B. (1996). NATO's persistence after the Cold War. *International Organization*, 50(3), 445-475. doi:10.1017/S0020818300033440
- NATO. (1968, 16 Ocak). *Overall Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Treaty Organization Area (MC 14/3)*. NATO Archives.
- NATO. (1991, 8 Kasım). The Alliance's New Strategic Concept. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm
- NATO. (1999, 24 Nisan). The Alliance's Strategic Concept. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm
- NATO. (2010, 19 Kasım). Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm
- NATO. (2022, 29 Haziran). NATO 2022 Strategic Concept. <https://www.nato.int/strategic-concept>
- Pouliot, V. (2006). The alive and well transatlantic security community: A theoretical reply to Michael Cox. *International Organization*, 60(1), 119-127. doi:10.1017/S0020818306060056
- Schimmelfennig, F. (1998). NATO enlargement: A constructivist explanation. *Security Studies*, 8(2-3), 198-234. doi:10.1080/09636419808429378
- Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. London: SAGE Publications.
- Szenes, Z. (2023). Reinforcing deterrence: Assessing NATO's 2022 Strategic Concept. *Defense & Security Analysis*, 39(4), 539-560. doi:10.1080/14751798.2023.2270230
- Ünver, H. A. (2022). Securitization of disinformation in NATO's lexicon: A computational text analysis. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 11(2), 211-238. doi:10.20991/allazimuth.1125664
- Wallander, C. A. (2000). Institutional assets and adaptability: NATO after the Cold War. *International Organization*, 54(4), 705-735. doi:10.1162/002081800551343
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yost, D. S. (1998). *NATO transformed: The Alliance's new roles in international security*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.

EXTENDED SUMMARY

This article examines the transformation of NATO's post-Cold War threat discourse through the Alliance's four main Strategic Concepts adopted in 1991, 1999, 2010, and 2022. The central aim of the study is not to explain NATO's overall institutional, military, or operational transformation, but to analyse how threat categories have become visible, diversified, and strategically prioritized in NATO's official strategic documents. In this respect, the article focuses on a more limited and measurable dimension of NATO's post-Cold War adaptation: the discursive prioritization of threat categories in the Strategic Concepts.

The main research question is: How did NATO's Strategic Concepts discursively prioritize threat categories between 1991 and 2022, and what does this prioritization reveal about the expansion and strategic reprioritization of the Alliance's threat discourse? The article argues that NATO's threat discourse followed a two-stage trajectory after

the Cold War. In the first stage, between 1991 and 2010, NATO's threat agenda expanded from relatively traditional concerns such as the proliferation of weapons of mass destruction, ethnic conflicts, and regional instability to a broader set of security issues including terrorism, cyber security, energy security, and environmental risks. In the second stage, the 2022 Madrid Strategic Concept did not abandon this expanded security agenda. Rather, it strategically reprioritized it by identifying Russia as a direct military threat and China as a systemic challenge.

The article primarily contributes to the literature on NATO's post-Cold War adaptation. Existing studies have extensively discussed NATO's persistence after the Cold War, its institutional adaptability, enlargement, crisis management role, and renewed emphasis on deterrence after Russia's invasion of Ukraine. However, the ways in which threat categories are made visible, classified, and prioritized across NATO's Strategic Concepts have received comparatively limited systematic attention. This article contributes to that debate by analyzing NATO's adaptation not only through institutional tasks or military capabilities, but also through the discursive classification and strategic weighting of threats.

The study also acknowledges the relevance of organizational and institutional approaches to NATO. Strategic Concepts are not produced in a vacuum; they are shaped by member-state preferences, institutional procedures, alliance negotiations, bureaucratic practices, and NATO's organizational memory. However, this article does not empirically examine the decision-making processes behind the drafting of the Strategic Concepts or the relative influence of specific member states and NATO bureaucratic actors. Instead, it analyses the final strategic texts as institutional outputs and asks how threats are named, categorized, and prioritized within them.

The article draws on securitization theory and constructivist approaches to alliance identity. Securitization theory is used to examine how specific actors, risks, and processes are brought into the field of security through NATO's strategic discourse. Constructivism is used to interpret how these threat definitions relate to NATO's institutional identity and to the way the Alliance positions itself in relation to external challenges. These theoretical perspectives are not treated as broad and abstract frameworks, but as analytical tools that help answer two specific questions: which threats are strategically emphasized in NATO's official discourse, and how do these threat definitions reflect NATO's changing self-understanding as an alliance?

Methodologically, the article employs qualitative document analysis, thematic content analysis, and contextual discourse analysis. The dataset consists of NATO's four post-Cold War Strategic Concepts: the 1991 Rome Strategic Concept, the 1999 Washington Strategic Concept, the 2010 Lisbon Strategic Concept, and the 2022 Madrid Strategic Concept. These documents were selected because they represent NATO's highest-level strategic assessments of the security environment and provide a comparable basis for analyzing long-term change in the Alliance's threat discourse. The 1968 MC 14/3 Strategic Concept is not included in the main coding dataset because the research question focuses on NATO's post-Cold War threat discourse. However, it is used as a historical reference point in order to clarify why the 2022 Madrid Strategic Concept should not be read as a simple return to Cold War strategic thinking.

The coding process was conducted through MAXQDA and was based on threat-related meaning units rather than mechanical word counts. A meaning unit could consist of a sentence, phrase, or short paragraph in which a specific actor, risk, or process was presented as relevant to NATO's security environment. The coding categories included weapons of mass destruction, ethnic conflicts, regional instability, non-military/asymmetric risks, cyber security, terrorism, energy security, climate and environmental risks, Russia, China, and the use of chemical weapons. Frequency distributions were then calculated for each Strategic Concept. However, these frequencies are not treated as independent quantitative measurements of threat severity. Instead, they are used as supporting indicators of the relative discursive visibility of threat categories and are interpreted in conjunction with historical context and textual meaning.

The findings show that NATO's threat discourse expanded gradually between 1991 and 2010. The 1991 Strategic Concept remained strongly centered on weapons of mass destruction, while also referring to ethnic conflicts and regional instability. The 1999 Strategic Concept preserved the importance of proliferation risks but gave greater visibility to regional instability, crisis management, and non-military/asymmetric risks. The 2010 Strategic Concept institutionalized a broader security agenda by including terrorism, cyber security, energy security, and environmental risks. These developments indicate that NATO's threat discourse moved beyond traditional military threats without completely abandoning collective defence.

The 2022 Strategic Concept represents a different stage. Russia became the most visible threat category and was defined as a direct and serious military threat. China entered the Strategic Concept as a systemic challenge associated with technological competition, economic leverage, critical infrastructure, coercive practices, and pressure on the rules-based international order. The key finding is therefore not that NATO simply returned to classical geopolitics. Rather, the Alliance retained its expanded security agenda while reorganizing it around renewed great-power competition and alliance identity.

The comparison with the 1968 MC 14/3 Strategic Concept further supports this interpretation. The 1968 document belonged to a Cold War strategic environment structured primarily around the Soviet threat, deterrence, and the balance between nuclear and conventional defence. By contrast, the 2022 Madrid Strategic Concept combines the renewed centrality of Russia with a broader security agenda that includes China, cyber threats, critical infrastructure, emerging technologies, disinformation, climate change, and resilience. For this reason, the 2022 document is better understood not as a simple return to Cold War threat logic, but as the strategic reprioritization of an already expanded post-Cold War security agenda.

The article concludes that NATO's post-Cold War threat discourse cannot be explained simply by the addition of new threats or by a simple return to Cold War-style security thinking. A more accurate interpretation is that NATO's threat agenda first expanded and was then strategically reprioritized in 2022 around Russia and China. This finding contributes to the literature on NATO adaptation by showing that adaptation also occurs through the ways in which threats are named, classified, and assigned strategic weight in official alliance discourse. More broadly, the article

suggests that alliances adapt not only through institutional reform, operational change, or military capability development, but also through the discursive ordering of threats in their highest-level strategic documents.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Finansal Destek | Financial Support: Samet İŞBİLEN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | *Samet İŞBİLEN who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.*

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Çalışmanın tüm aşamaları tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. | *All stages of the study were carried out by the sole author.*

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | *No conflict of interest or common interest has been declared by the author.*

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | *The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.*

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nden başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | *The author declares that he/she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences in all processes of the paper and that he/she does not make any falsification of the data collected. In addition, he/she declares that Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Tarsus University Journal of The Faculty of Economics and Administrative Sciences.*